...оронуудай пролетаринар, нэгэдэгты!

БУРЯАД ҮНЭН

...эй Буряадай обкомой, Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй, Министрнүүдэй Соведэй орган

Газетэмнай 1921 оной декабриин 21-һээ гарана

№ 280 (13596)
1971 оной ноябриин 26,
пятница

Сэн 2 мүнгэн

„Табан жэлэй түсэб хадаа манай партиин зохёоһон экономическа, социальна политиын бэелэл мүн. Табан жэлэй даалгабаринуудай бэелүүлэгдээд байхада, оронойманай экономическа арга боломжо нилээд дээшэлжэ, ниитын социалис харилсаануудые саашадань хүгжөөхэдэ туһа дүхэм болохо байна“.

(СССР-эй Верховно Соведэй III сесси дээрэ А. Н. Косыгинай хэһэн элидхэлһээ).

БҮХЫ ПАРТИИН, БҮХЫ СОВЕТ АРАДАЙ ХЭРЭГ

СССР-эй наймадахи зарлалай Верховно Соведэй гурбадахи сесси

...Эхэ ороной бүхы арадуу...өөлэгшэд—СССР-эй Вер...оведэй депутадууд нояб...дэ Кремль соо сугларба. ...Центральна Комитедэй ...и доро тодорхойлогдон ха...һан, манай орон доторхи ...с байгуулалтын асари ехэ ...ые эдэнэр зүбшэн хэлсэхэ ...ан абаха байна.

...эй Верховно Соведэй Сою...эдэй ба Национальность... Соведэй палатануудай за...д тус тустаа үглөөнэй 10 ...лэз. Союзай Соведэй за... Кремлиин Эхэ ордон соо, ...Верховно Соведэй засе...ай залда Союзай Соведэй ...шэ депутат **А. П. Шитико...**...бэри доро үнгэрбэ. На...остьнуудай Соведэй засе...эльдэ, СССР-эй Верховно ...палатануудай заседаниин ... Национальностьнуудай Түрүүлэгшэ депутат **Я. С. ...новагай** хүтэлбэри доро

...үдэй хоорондохи үе соо ...аһан депутадууд М. Г. ..., Н. Л. Коновалов, С. О. ..., И. П. Скулков, М. К. ... А. Г. Данковцев, С. А. ...зе, И. З. Мингазеев, ...олев, М. И. Чичельнико...эй дурасхаалые сессидэ ...шад палатануудай заседа... үедэ хүл дээрээ байжа, ...ёолбо.

СССР-эй Верховно Соведэй шэнээр һунгагдаһан депутадуудай этигэмжэ түлөөлэлгэнүүдые шалгаһан тухай Союзай Соведэй ба Национальностьнуудай Соведэй мандатна комиссинуудай элидхэлнүүд палатануудай тус тусгаар заседанинууд дээрэ соносогдоо.

Сессиин зүблэхэ зүйл иимэ асуудалнуудтайгаар баталагдаба:

1. СССР-эй арадай ажахые 1971—1975 онуудта хүгжөөхэ гүрэнэй табан жэлэй түсэб тухай.

2. СССР-эй арадай ажахые 1972 ондо хүгжөөхэ гүрэнэй түсэб тухай.

3. СССР-эй 1972 оной гүрэнэй бюджет тухай, СССР-эй 1970 оной гүрэнэй бюджедэй гүйсэдхэл тухай.

4. СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Указуудые баталха тухай.

Тэрэшэлэн сессиин хүдэлмэриин гурим баталагдаа.

СССР-эй наймадахи зарлалай Верховно Соведэй гурбадахи сессиин Союзай Соведэй ба Национальностьнуудай ,Соведэй түрүүшынь хамтын заседани 11 часта Кремлиин Эхэ ордон соо, СССР-эй Верховно Соведэй заседанинуудай залда эхилээ.

Нүхэд **Л. И. Брежневэй, Г. И. Вороновой, В. В. Гришинэй, А. П. Кириленкын, А. Н. Косыгинай, Ф. Д. Кулаковой, Д. А. Кунаевай, К. Т. Мазуровай, Н. В. Подгорнын, Д. С. Полянскиин, М. А. Сусловай, А. Н. Шелепинэй, В. В. Щербицкиин, Ю. В. Андроповой, П. Н. Демичевэй, П. М. Машеровэй, В. П. Мжаванадзиин, М. Г. Рашидовай, М. С. Соломенцевэй, Д. Ф. Устиновай, И. В. Капитоновой, К. Ф. Катушевай, В. Н. Пономаревой** ерэхэдэнь, депутадууд ба айлшад хүл дээрээ бодожо, нэрьемэ удаан альга ташалгаар угтаба.

Хоёр палатын хамтын заседаниие СССР-эй Верховно Соведэй Союзай Соведэй Түрүүлэгшэ, депутат **А. П. Шитиков** нээгээ. Союзна Скупщинын Түрүүлэгшын орлогшо Мариян Брецелиин толгойлһон, СФРЮ-гэй Союзна Скупщинын делегаци сессидэмнай хабаадажа байна гэжэ мэдээсэбэ. Суглаашад югослав айлшадые халуунаар амаршалаа.

КПСС-эй ЦК-гай секретарь депутат **И. В. Капитоновто** үгэ үгтэбэ. Нүхэр Капитонов СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Түрүүлэгшын орлогшонороор Белоруссиин ССР-һээ—депутат, БССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Түрүүлэгшэ **Ф. А. Сургановые**, Эстониин ССР-һээ—депутат, ЭССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй түрүүлэгшэ **А. П. Бадерые** һунгаха, СССР-эй Верховно Соведэй гэшүүнэй уялгаһаа депутат **В. С. Толстиковые** сүлөөлхэ, СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй гэшүүдээр—депутат, КПСС-эй Ленинградска обкомой нэгэдэхи секретарь **Г. В. Романовые**, депутат, Дагестанай АССР-эй Уран зохёолшодой холбооной түрүүлэгшэ **Р. Г. Гамзатовые** һунгаха гэжэ Старейшинэнүүдэй Соведүүдэй даалгабаряар дурадхаба. Эдэ дурадхалнуудыень депутадууд нэгэн дуугаар баталан абаа.

Тиигэһэнэй һүүлээр зүблэхэ зүйлэй нэгэдэхи, хоёрдохи асуудалнуудые—СССР-эй арадай ажахые 1971—1975 онуудта хүгжөөхэ гүрэнэй табан жэлэй түсэб тухай, СССР-эй арадай ажахые 1972 ондо хүгжөөхэ гүрэнэй түсэб тухай зүбшэн хэлсэжэ эхилбэ. СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй Түрүүлэгшэ депутат **А. Н. Косыгин**, суглаагшадай зүгһөө халуунаар угтагдан, энэ асуудалаар элидхэл хээ.

А. Н. Косыгинай элидхэл ехэ анхаралтайгаар шагнагдаһан, оло дахин альга ташалгаар угтагдаһан байна.

Зүблэхэ зүйлэй гурбадахи асуудалаар—СССР-эй 1972 оной гүрэнэй бюджет тухай, СССР-эй 1970 оной гүрэнэй бюджедэй гүйсэдхэл тухайда СССР-эй финансын министр депутат **В. Ф. Гарбузов** элидхэл хэбэ.

Забһарлалгын һүүлээр СССР-эй Верховно Соведэй палатануудай заседаниин зал соо Национальностьнуудай Соведэй заседани болобо. Тэрэнние Национальностьнуудай Соведэй Түрүүлэгшэ депутат **Я. С. Насреддинова** хүтэлбэрилөө.

Депутадууд СССР-эй арадай ажахые 1971—1975 онуудта хүгжөөхэ гүрэнэй табан жэлэй түсэб тухай, СССР-эй арадай ажахые 1972 ондо хүгжөөхэ гүрэнэй түсэб тухай, СССР-эй 1972 оной гүрэнэй бюджет ба СССР-эй 1970 оной гүрэнэй бюджедэй гүйсэдхэл тухай асуудалнуудаар түсэблэлгын-бюджетнэ ба һалбаринуудта хабаатай комиссинуудай нэмэлтэ элидхэл сонособо. Национальностьнуудай Соведэй түсэблэлгын-бюджетнэ комиссиин түрүүлэгшэ депутат **К. М. Герасимов** нэмэлтэ элидхэл хээ.

Энээнэй һүүлээр сессиин зүблэхэ зүйлэй нэгэдэхи. хоёрдохи, гурбадахи пунктнуудые зүбшэн хэлсэлгэ эхилбэ. Заседани дээрэ депутадууд: Белоруссиин КП-гэй ЦК-гай хоёрдохи секретарь **А. Н. Аксионов**, Таджигай ССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Түрүүлэгшэ **М. Холов**, Азербайджанай ССР-эй Министрнүүдэй Соведэй Түрүүлэгшэ **А. И. Ибрагимов**, СССР-эй нефтяной промышленностиин министр **В. Д. Шашин**, Узбекистанай КП-гэй Хореземскэ обкомой нэгэдэхи секретарь **М. Худайбергенов**, Коми АССР-эй «Воркутауголь» комбинадай «Капитальная» гэжэ шахтын нэгэдэмэл бригадын бригадир **Ю. П. Бронников**, Казахстанай КП-гэй ЦК-гай секретарь **М. Б. Иксанов** гэгшэд үгэ хэлээ.

Табан жэлэй түсэб ба 1972 оной түсэб тухай элидхэлые, гүрэнэй бюджет тухай элидхэлые депутадууд эдэбхитэй, һонирхолтойгоор зүбшэн хэлсэбэ. Эдэнэр социалис уялгануудые табан жэлэй түрүүшын оной түсэбтэ даабаринуудые болзорһоонь урид дүүргэхын түлөө ажалшадай тэмсэл тухай, ороной экономикын ба соёл гэгээрэлэй хүгжэлтэдэхи амжалтанууд тухай хэлэбэд. Депутадууд сессиин зүбшэн хэлсэлгэдэ табигдаһан түсэбүүдэй ба бюджедэй проектнүүдые һайшаагаад, арадай ажахые саашадань хүгжөөхэ, совет арадай баян дэлгэр байдал улам һайжаруулха зорилгоор КПСС-эй XXIV съездын хараалһан программа бүри түргэнөөр, һайнаар дүүргэхэ ябадал хангаха хэдэ хэдэн тодорхой дурадхалнуудые оруулаа.

Сесси ноябриин 26-да хүдэлмэреэ үргэлжэлүүлхэ.

(ТАСС).

...ССР-эй АРАДАЙ АЖАХЫЕ 1971—1975 ОНУУДТА ХҮГЖӨӨХЭ ...ҮРЭНЭЙ ТАБАН ЖЭЛЭЙ ТҮСЭБ БОЛОН СССР-эй АРАДАЙ ...АЖАХЫЕ 1972 ОНДО ХҮГЖӨӨХЭ ГҮРЭНЭЙ ТҮСЭБ ТУХАЙ

...Р-эй МИНИСТРНҮҮДЭЙ СОВЕДЭЙ ТҮРҮҮЛЭГШЭ ДЕПУТАТ А. Н. КОСЫГИНАЙ ЭЛИДХЭЛ

...нүхэд депутадууд! ...болоһон КПСС-эй ...коммунис байгуу...нөөнэй шатые, со...ын хүгжэлтын үрэ дүн...өөр, али бүхы талаһаань ...байна. Наймадахи табан ...анай ороной политиче...ческа болон социальна ... бүхы һалбаринуудта ...ууд туйлагдаа юм. Эдэ ... партиимнай зохёоһон ...зүб байһые гүйсэд гэр...ой мүхэшэгүй хүсэтэй ...имэ тодоор харуулна. ...XXIII съездын табиһан ...омическа болон соци...лгонуудые амжалтатай...һэн ушар үнгэрһэн та... дүн мүн.

...үүдэй туршада иимэ ...даа гэбэл:

...үйлэдбэриин ургалтын ..., тэрэнэй техническэ ...урэнь дээшэлээ;

... социальна хэмжээ ...бэелүүлэгдээ, арад зо...айдал нилээд һайжа...ниихэтэй хамта энэ та...элэй даалгабари үлүү...

...ой бэеэ хамгаалха ша...бэхижөө, зэбсэгтэ хү...эгэл шэнэ техникээр

...нэй хүсэниинь улам ...хоорондын оршондо тэ...үндэ ехэ болоо:

...нэгэдэлдэ ородог бүхы ...экономическа, научно...лаар харилсан ажалла... улам нягта, үрэ ехэ...лхэйн олон оронуудтай ...номическа холбоо ха...доо.

... табан жэлэй түсэбэй ...й эсэстэ ороной эконо... боломжо нилээд дээ... ажахыдахи гол фонд... мүнөө 740 миллиард ... болонхой. Һүүлэй ... туршада үйлэдбэриин ...й 75 процент шахуунь

...ностьда түрүү шанар...ууд нилээд хүгжөөг...лэдбэринүүд бии болоо. ...ыда эгээл шэнэ техникэ ...оги улам үргэнөөр хэ...

... табан жэлэй түсэбые ... демократическа цент...нскэ гол ёһоной үн...е түсэбэй ёһоор хүтэл...ы нарижуулагдаа. Ми...он зургаануудай эрхэ үргэдхэгдөө, предприяти, нэгэдэлнүүдэй бэеэ даагаад ажахыгаа эрхилхэ эрхэнь ехэ болоо, үйлэдбэриие хүтэлбэрилхэ хэрэгтэ ажалшад урданайхиһаа эдэбхитэйгээр хабаададаг болоо.

Эдэ бүгэдын ашаар коммунис байгуулалтын шэнэ, бүри ехэ зорилгонуудые шиидхэхэ бата үндэһэ һуури байгуулагдаба. Манай партиин ленинскэ хүтэлбэриин, совет арадай ажалай баатаршалгын ашаар лэ бидэнэр эдэ бүгэдые туйлаабди.

КПСС-эй XXIV съезд манай ороной саашанхи хүгжэлгын гол шэглэлнүүдые тодорхойлжо, хүгжэнги социалис обществын шэнэ арга боломжонууд болон эрилтэнүүдтэ тааралдаһан, эрдэм наукын талаар үндэһэлэгдэнги социально-экономическа түсэб зохёожо, парти арад зоноо зоригжуулаа, юһэдэхи табан жэлдэ арадай ажахые хүгжөөхэ директивэнүүдые баталаа.

СССР-эй арадай ажахые 1971—1975 онуудта хүгжөөхэ түсэбые табан жэлэй жэл бүхэндэ хараадуулан, абтаһан директивэнүүдэй үндэһөөр зохёон найруулхыень съезд СССР-эй Министрнүүдэй Соведтэ даалгаһан байна.

СССР-эй Верховно Соведэй үзэмжэдэ Министрнүүдэй Соведэй табижа байгаа табан жэлэй түсэб съездын директивэнүүдтэй гүйсэд тааруугаар табигданхай.

Табан жэлэй түсэб КПСС-эй Центральна Комитедэй, Совет правительствын хүтэлбэри доро зохёогдоо. СССР-эй Госплантай хамта министерство болон зургаанууд, союзна республиканудай Министрнүүдэй Соведүүд, профсоюзууд, нютагуудтахи түсэблэлгын, ажахын органууд, Наукын академи болон бусад научна эмхи зургаанууд энэ түсэб табилгада хабаадалсаа. КПСС-эй XXIV съезд дээрэ, республикануудтахи партийна съезднүүдтэ, хизаар, область, город болон районуудай конференцинүүдтэ, эхин партийна организацинууд болон ажалшадай суглаанууд дээрэ оруулагдаһан дурадхалнууд, тэрэшэлэн хүдэлмэришэдэй, колхозниуудай, мэргэжэлтэд болон эрдэмтэдэй оруулһан дурадхалнууд хаража үзэгдөө.

Тус түсэбэй проект эдэ үдэрнүүдтэ болоһон КПСС-эй Центральна Комитедэй Пленум дээрэ зүбшэгдөөд, гол түлэб һайшаагдаа.

Юһэдэхи табан жэлэй түсэбтэ хабаатай материалнууд депутадуудта таарагданхай. Тиин тус түсэбэй эгээл шухала зорилгонууд дээрэ тогтохыем зүбшөөгыт.

I. Табан жэлэй түсэб—ленинскэ партиин экономическа политикын бэелэл мүн

Юһэдэхи табан жэл хадаа коммунизм тээшэ манай обществын саашадаа дабшаха, тэрэнэй материально-техническэ үндэһэ һуури байгуулха, ороной экономическа болон бэеэ хамгаалха хүсэ шадалые бэхижүүлхэ хэрэгтэ шухала шата болохо юм. Табан жэлэй түсэбые бэелүүлгэ хадаа социалис байгуулалтын айхабтар ехэ булюу талатай байһыень шэнэ хүсэтэйгөөр гэршэлхэ байна.

Социалис үйлэдбэриие хурдан түргэнөөр хүгжөөһэнэй, тэрэнэй аша үрые дээшэлүүлһэнэй, научно-техническэ дэбжэлтэ туйлаһанай, ажалай бүтээсые түргэнөөр ехэ болгоһоной үндэһөөр арад зоной ажана байдал нилээд һайжаруулха, соёл болбосоролой хэмжээе дээшэлүүлхэ гээшэ табан жэлэй гол зорилго мүн гэжэ КПСС-эй XXIV съезд баталан мэдүүлһэн байна.

Партиин XXIV съездэ Центральна Комитедэй хэһэн тоосоото элидхэл соо нүхэр Л. И. Брежнев иигэжэ онсолон тэмдэглээ һэн: «Ажалшадай байдалые нилээд һайжаруулха гэһэн зүйлые юһэдэхи табан жэлэй гол зорилго гэжэ баталаад байхадаа, манай Центральна Комитет энэ хараа шугамнай гансал ерэхэ табан жэлэй үедэ бэелүүлэгдэхэ бэшэ, харин саашадаашье, үни удаан саг соо манай ороной ажахын хүгжэлтын юрэнхы шэглэлынь мүн байха юм. Хүн зоной материальна болон соёлой хэрэглэмжые эгээл дүүрэнээр хангаха гээшэ социализмын үедэ ниитын үйлэдбэриин үмэнэ табигдажа байгаа эгээл дээдэ зорилгонь мүн гэжэ партимнай иимэ хараа шугам тодорхойлходоо тоолоно».

Манай партиин энэ хараа шугамынь табан жэлэй түсэбэй даалгабаринууд дотор элитэ тодорхойтоор харагдаба.

Энэ түсэбэй гол шэнжэнүүдынь ямар бэ?

Нэгэдэхеэр, энэ түсэб дотор урданайхида орходоо хүнэй ажабайдалай бүхы талыень нилээд ехээр хараада абаһан үргэн ехэ социальна программа хараалагданхай. Арад зоной ажабайдалые нилээд һайжаруулха хэрэгтэ арадай ажахые удаан саг соо хандуулха болоһон ушарһаа юһэдэхи табан жэлдэ ниитын нөөсэ арга боломжонуудые шэнээр хубаарилха, ороной экономикын байгууламжые нилээд ехээр хубилгаха хэрэг гараһан байна. Энэнь түбхын түрүүндэ юун дээрэһээ харагдааб гэбэл:

— хэрэглэмжэдэ зорюулагдаха национальна доходой хубинь ехэ болгогдоо;

— арадай хэрэглэмжын эд товарнуудые үйлэдбэрилхэ мүнөө үеын материально-техническэ үндэһэ һуури бүрилдүүлхэ хэрэгтэ, хүн зониие хангалга һайжаруулгада зорюулагдаха капитальна һомололго дээшэлүүлэгдээ;

— промышленна продукциин ниитэ хэмжээн дотор арадай хэрэглэлэй продукциин хубинь ехэ болгогдоо;

— хүн зониие хангаха хэрэгтэ хүдэлмэриин хүсэ нилээд ехээр хабаадуулха гэжэ хараалагдаа.

Хоёрдохеёр, ниитын үйлэдбэри хэлбэришэгүйгөөр үргэдхэхэ, ороной бэеэ хамгаалха шадалые бэхижүүлхэ үндэһэ һуури болгошо хүндэ промышленностиие саашадань хүсэтэ ехээр хүгжөөхэ гэжэ түсэбөөр хараалагдаа. Энээнэй ашаар арадай ажахые техническэ талаар нилээд зэбсэглэхэ, ниитын ажалай бүтээсые горитой ехээр дээшэлүүлхэ, хүн зоной хэрэглэмжын эд товарнуудые гаргадаг һалбаринуудые, тэрэшэлэн ажаһуудалай хангалтын бүхы хэрэгые нилээд һайнаар хангадаг болохо байнабди.

Гурбадахяар, хүдөө ажахые хүгжөөхэ партиин удаан болзорой комплексно программые бодото дээрэнь бэелүүлхэ гэжэ түсэб соо хараалагдаба. Хүдөө ажахын үйлэдбэриие улам аша үрэ ехэтэй болгон эршэдхэхэ гээшэ энэ түсэб бэелүүлхэ айхабтар шухала нүхэсэл мүн. Хими нэбтэрүүлгэ, комплексно оньһожоруулга, газар һайжаруулга, мүн экономическа талаһаань үндэһэлэн, ажахые тусхай шэглэлээр хүгжөөлгэ, үйлэдбэриие бөөгнэрүүлгэ, наука, техникын амжалтануудые үргэноор ашаглалга — эдэ бүгэдэ хадаа хүдөө ажахые улам аша үрэтэй болгохо гол нүхэсэлнүүд мүн. Үргаса һайтай сортын ургамалнуудые, эгээл ашаг шэмэ ехэтэй үүлтэрэй малнуудые бии болгохо зорилготой асуудалнууд мүнөө улам ехэ удха шанартай боложо байнхай. Хүдөө ажахын үйлэдбэриие дэбжүүлхэ табан жэлэй түсэбые бэелүүлхын тулада капитальна һомололго булюу ехээр хэгдэхэ, машина болон минеральна үтэгжүүлгэ нилээд ехээр бүтээгдэхэ байна.

Дүрбэдэхеэр, научно-техническэ дэбжэлтые түргэдхэхэ, гүрэнэй нэгэн ниитэ техническэ политика бэелүүлхэ гээшэ мүнөө үедэ ниитын үйлэдбэриие хурдан түргэнөөр хүгжөөхэ, тэрэнэй аша үрые дээшэлүүлхэ гол арга болоод байна. Научно-техническэ дэбжэлтын комплексно түсэб хадаа табан жэлэй түсэбэй таһаршагүй нэгэ хубинь мүн. Урдань байгаагүй ажалай тон шэнэ зэбсэгүүдые, шэнэ материалнуудые бии болгожо үйлэдбэрилдэг болохо, түрүү технологическа процесс хэрэглэхэ, продукциин шанарые һайжаруулха гээшэ энэ түсэбэй үндэһэ һууринь мүн болоно.

Арадай ажахые 1971—1975 онуудта хододоо түргэнөөр хүгжөөхэ гэжэ хараалһан ябадал КПСС-эй XXIV съездын директивэнүүдтэй гүйсэд тааралдана.

Түсэб дотор табан жэл бүхэндэ даалгабаринууд хараалагданхай.

(1970 онойхидо—процентээр)

	1971 он	1972 он	1973 он	1974 он	1975 он
Национальна доход	106,1	113	121	129	139
Промышленна продукци	106,9	115,4	124,4	135,1	147,0
Ажалай бүтээсэ:					
промышленностьда	105,9	113,0	120,3	129,0	138,8
барилгада	106,4	113,2	120,6	128,5	137,0
Бүхы янзын транспортын ашаанай эрьесэ	105,3	111,6	118,3	126,0	135,1
Розничо товарай эрьесэ	106,4	113,6	123,3	132,3	141,8
Хүн бүхэндэ хүртэхэ бодото олзо доходой хубинь	104,7	111	117,3	123,8	131
Хэрэглэмжын ниитын фонд	107,2	114,1	121,1	130,5	140,6

Совет экономикын хүгжэлтэ болон арадай ажабайдалые һайжаруулха гээшэ жэл бүхэндэ дээшэлһээр ошохо байна гэжэ табан жэл бүхэндэ харуулһан гол показательнууд гэршэлнэ.

II. Ниитын үйлэдбэриин ургалта ба тэрэнэй аша үрые дээшэлүүлгэ

Ороной үйлэдбэрилгын бүхы хүсэнүүдые саашадань хүгжөөхэ, материальна үйлэдбэриие нилээд дээшэлүүлжэ, тэрэнэй ашаг үрые ехэдхэхэ гээшэ юһэдэхи табан жэлэй социально-экономическа зорилгонуудые шиидхэхэ шухалын шухала эрхэ нүхэсэл мүн.

Юһэдэхи табан жэлэй туршада манай экономикын үнэхөөрөөл асари ехэ хэмжээгээр хүгжөөгдэхэ байһыень гэршэлхэ хэдэн жэшээнүүдые харуулхам. 1975 ондо арадай ажахыдахи бүхы гол фонднуудай үнэнь триллион түхэриг үлүүлхэ юм. Промышленна продукциин жэлэй хэмжээе мүнгэндэ оруулжа харабал, 550 миллиард шахуу түхэриг болохо. Нэгэ триллионһоо үлүү киловатт-час электроэнерги абтаха, 150 миллион шахуу тонно булад хайлуулагдаха, 500 миллион шахуу тонно нефть абтаха. Цемент абалга 125 миллион тоннодо хүргэгдэхэ. 11 миллиардһаа үлүү дүрбэлжэн метр бүд нэхэгдэхэ, тиихэдэ 830 миллион паар арһан гутал оёгдохо. Табан жэлэй эсэс багаар ниитэ дээрээ 200 миллион гаран тонно орооһон абтаха, мяха абалга 16 миллион шахуу тоннодо, һүн—100 миллион тонно, үндэгэн—52 миллиард монсогор болохо байна. Эдэ тоонууд манай үйлэдбэриин үндэр хэмжээндэ хүрэһэн тухай, манай гүрэнэй экономическа түгэс хүсэтэй болоһыень үнэншэмэ тодоор гэршэлнэ.

СССР-тэхи промышленна болон хүдөө ажахын продукциин ниитэ хэмжээн 1975 ондо США-гай промышленна болон хүдөө ажахын үйлэдбэриин мүнөөнэй хэмжээе үлүүлхэ юм. Энэмнай, нүхэд, СССР болон капиталис оронуудай хоорондохи экономическа мүрысөөндэ туйлагдаха шухала шата мүн шуу.

Шэнэ табан жэлэй үедэ бидэнэр научно-техническэ дэбжэлтые нилээд урагшань ябуулжа, энээнэй үндэһөөр ажалай бүтээсые дээшэлүүлхэ ёһотойбди. Дэлхэйн хоёр ондоо байгуулалтын экономическа мүрысөөнэй гол шэглэлынь эгээл энээн худар мүнөө хандуулагдаба бшуу. «Хэн эрхим түтэс техникэтэйб, эмхидхэл, жаяг заршам һайтайб, эрхим машинануудтайб, тэрэл диилэхэ байна» (зохёолн. гүйсэд сугл., 36 т., 116 нюур) гэһэн В. И. Ленинэй мэдээжэ заабариие манай парти хүтэлбэри болгоно. Социализм хэзээшье «диилэхэ» байха гэжэ бидэнэр этигэнэбди!

Научно-техническэ дэбжэлтые түргэдхэхэ тухай КПСС-эй XXIV съездын шиидхэбэринь юһэдэхи табан жэлдэ материальна үйлэдбэриие хүгжөөхэ түсэбэй үндэһэ һууринь болоо. Научно-техническэ дэбжэлтэ туйлаха түсэб дотор хэдэн ехэ асуудалнуудые шиидхэхэ гэжэ хараалагдана. Тэдэнэй бэелүүлэгдэхэдэ, ниитын үйлэдбэриин аша үрэ дээшэлхэ, тэрэниие түргэдхэхэ ябадал хангагдаха, тэрэшэлэн мүнөө үеын наука, техникын туйлалтануудые бодото дээрэнь хэрэглэхэ арга олдохо юм.

Мүнөө үедэ арадай ажахын бүхы һалбаринуудые **ажалай шэнэ зэбсэгүүдээр** хангаха хүсэтэ материально-техническэ бааза манай орондо бии. Ерэхэ табан жэлэй туршада ажалай зэбсэгүүдые үйлэдбэрилгэ 1,6 дахин ехэ болохо. 25 мянга шахуу машина, механизм, аппарат, приборнуудые бии болгожо, 19 мянга гаран машина оньһонуудые үйлэдбэрилжэ эхилхэ хэрэгтэй. Ажалай зэбсэгэй технико-экономическа талыень һайжаруулха хэрэгтэ онсо анхарал хандуулагдаха. Тэдэнэй бүтээсые ехэ болгохо, ашаглахада арьбан болгохо, материал багаар гаргашалдаг, найдамтай болгохо хэрэгтэй.

Шэнэ түхеэрэлгэ бии болгохо гэһэн хараа шугамтай тааралдуулан, единичнэ ехэ хүсэтэй машина, агрегадуудые зохёолон үйлэдбэрилжэ эхилхэ гэһэн даалгабаринууд министерствэнүүдтэ үгтөө. Эдэ, жэшээнь, томо энергетическэ блогууд, ехэ хэмжээнэй доменно пеэшэнүүд, хүсэтэ конверторнүүд, химическэ, нефтехимическэ болон бусад үйлэдбэринүүдтэ хэрэглэгдэхэ агрегат, түхеэрэлгэнүүд, горнорудна болон нүүрһэнэй промышленностьда ашаглагдаха роторно комплекснууд, экскаваторнууд болон бусад олон машина, техникэ болоно.

Айхабтар ехэ газар дайдатай манай орондо электрын хүсые холо газар дамжуулха гээшэ шухала удха шанартай. Бүхы дээрээ 100 миллионһоо үлүү киловатт хүсэтэй, ороной Европын хубидахи мүнөө ашаглагдажа байгаа нэгэдэмэл энергетическэ системые Сибирь, Казахстан болон Дунда Азиин энергосистемэнүүдтэй нэгэдүүлжэ, ороной нэгэн ниитэ энергетическэ системэ байгуулха хүдэлмэри үргэлжэлүүлэгдэхэ юм. Энээние бэелүүлхын тулада электрын хүсэ дамжуулха холын лининууд бодхоогдохо. 1.5 миллион вольт напряженитэй постоянна тогой линидэ, тэрэшэлэн 1 миллион 150 мянган вольт напряженитэй переменнэ тогой линидэ ашаглагдаха ехэ вольтын комплексно түхеэрэлгэ дэлхэй дээрэ эгээ түрүүшынхиеэ байгуулагдажа байна.

Манай машина бүтээдэг һалбари тус тус үйлэдбэринүүдые комплексноор техническэ талаарнь зэбсэгжүүлхэ элдэб машинануудые байгуулжа, үйлэдбэрилэн гаргажа эхилхэнь. Горнорудна, нүүрһэнэй, ой модоной, модо болбосоруулгын промышленностьда, барилгада болон хэдэн бусад һалбаринуудта хэрэглэгдэхэ олон янзын машинанууд зохёогдожо дүүрээд, үйлэдбэрилэгдэжэ эхилхэнь.

(Үргэлжэлэлынь 2-дохи нюурта).

НҮХЭР А. Н. КОСЫГИНАЙ ЭЛИДХЭЛЭЙ ҮРГЭЛЖЭЛЭЛ

(Эхиниинь 1-дэхи нюурта).

Хүдөө ажахын үйлэдбэриие техническэ талаар хангаха зорилгоор урданайхида орходоо ехэ хүсэтэй, ажаллажа байхадаа ехэ скорость харуулдаг тракторнуудые олоорнь бүтээн гаргажа эхилхэмнай; түргэн ябадалтай, хүсэтэ тракторнуудтай хамжан ажалладаг хүдөө ажахын машинанууд нэбтэрүүлэгдэхэ юм.

Табан жэлэй туршада **аша үрэ ехэтэй олон шэнэ материалнууд** бүтээгдэхэ. Жэшээнь, металлургнууд элдэб янзын тусхай булад, шудхалаа, пресспорошок, металлопластика, шэнэ полупроводниково, онсо сэбэр болон магнитна материалнуудые үйлэдбэрилжэ эхилхэ ёhотой. Химигүүд машинануудай узел болон детальнуудые, барилгын хүнгэн зүйлнүүдые бүтээлгэдэ хэрэглэгдэхэ шэнэ полимернүүдые болон бусад синтетическэ материалнуудые бии болгохо ёhотой. Эрдэмтэд онсо хатуу материал болохо хэмэл кристаллнуудые абаха арга олоо. Энээниие саашадань ашаглаха даабаринууд түсэб соо хараалагдаа.

Эрдэм ухаанай шэнэ туйлалтануудые ашаглаhанай, химическэ болон электро, тэрэшэлэн электронно-технологическа процессүүдые улам ургэнөөр нэбтэрүүлhэнэй үндэhөөр **үйлэдбэриин технологиие хэр зэргэ нарижуулhанhаа** техническэ дэбжэлтэ нилээд дулдыдадаг байна. Ажал хүдэлмэри, материальна гаргаша алмадаг, түүхэй эдые комплексноор ашаглаха ябадал хангадаг, продукциин шанарые hайжаруулдаг, үрилтыень багадхадаг үрэ ехэтэй таhалгаряагүй ба нэгэ шатын технологическа процессүүдые хэрэглэхэ гэжэ табан жэлэй түсэб соо хараалагдана. Химическэ технологиин хүгжэхэ тума үйлэдбэриие эршэдхэдэг каталитическэ процессүүд улам үргэнөөр хэрэглэгдэдэг, мүн шэнэ, урданайхиhаа үрэ ехэтэй катализаторнууд ашаглагдадаг болохо юм.

Эрдэм наука хүгжөөхэ гээшэ, тэрэнэй аша үрые дээшэлүүлжэ, наукын туйлалтануудые үйлэдбэридэ нэбтэрүүлхэ болзорые богонидхохо гээшэ научно-техническэ дэбжэлтые түргэдхэхэ хэрэгтэ айхабтар ехэ удха шанартай.

Байгша табан жэлдэ научна шэнжэлэлгэ хэхэ, эрдэмэй эмхи зургаануудай туршалгын баазые бэхижүүлхэ хэрэгтэ гүрэмнай үнгэрэгшэ табан жэлэйхидэ орходоо 60 гаран процентээр үлүү мүнгэ зөөри гаргашалха юм.

Совет эрдэмтэд үйлэдбэришэдтэй хамтаран ажаллахадаа, олон шэнэ нээлтэ, бүтээлнүүдээр Эхэ ороноо баярлуулаа. Тэдэнэр айхабтар олон шэнэ асуудалнуудые шэнжэлжэ, тэдэнэйнь амжалтатайгаар шиидхэгдэхэдэ үйлэдбэриин аша үрэ эрид дээшэлхэ байна. Эдэ асуудалнуудай эгээл шухалануудынь арадай ажахын түсэбтэ, министерствэнүүдэй түсэбтэ оруулагданхай. Урдань байгаагүй шэнэ технологическа процессүүдые бии болгохо, тэрэшэлэн эдэ процессүүдтэ хэрэглэгдэхэ тааранжатай техникэ байгуулха талаар научна шэнжэлэлгэ нилээд ехээр хүгжөөгдэхэ байна. Амгалан тайбан зорилгоор атомна хүсэ ашаглаха талаар шухала шэнжэлэлгэ бэелүүлхэ гэжэ хараалагдаа. Термоядерна синтезэй талаар хэгдэжэ байгаа хүдэлмэри үргэлжэлүүлэн хүгжөөгдэхэ. Лазерна технологи ехээр дэлгэрүүлэгдэхэ. Биологическа эрдэмэй эгээл шэнэ туйлалтануудые нэбтэрүүлхэ гээшэ ехэ удха шанартай байха.

Дэлхэйн океануудай баялигые шэнжэлэн ашаглаха, агаар болон уhые бузарлалгаhаа хамгаалха, уhанай болон энергиин нөөсэнүүдые зүбөөр ашаглаха гэhэн ехэ ехэ асуудалнуудаар ажал хүдэлмэри бэелүүлхэ гэжэ табан жэлэй түсэбөөр хараалагдана.

Үйлэдбэридэ хэрэгтэй болоод байhан ажалай зэбсэгүүдые, материалнуудые бии болгохо, технологическа процессүүдые hайжаруулха талаар шэнэ, үрэ ехэтэй шиидхэбэри олохо хэрэгтэ манай ухаалан зохёогшод, урлан нарижуулагшад, үйлэдбэридэ шэные үүсхэгшэд ехэ туhа нэмэри хэнэ. Шэнэ, түрүү техникын түлөө тэмсэжэ байгаа эдэ хүнүүдэй зохёохы үүсхэлынь ажахын, научна болон ниитын организацинуудай зүгhөө хододоо дэмжэгдэхэ, туhаламжа үзүүлэгдэжэ байха зэргэтэй.

Техническэ дэбжэлтын үндэhөөр **ниитын ажалай бүтээсые нилээд дээшэлүүлхэ** гэжэ табан жэлэй түсэбөөр хараалагдаба. Жэшээнь, промышленностьда 1975 ондо ажалай бүтээсэ 39 шахуу процентээр, хүдөө ажахын ниитын секторто—38, барилгада—37, түмэр замай транспортда—тухайлхада, 23 процентээр дээшэлүүлэгдэхэ байна. Ондоогоор хэлэбэл, табан жэлэй туршада продукциин единицэ бүхэниие үйлэдбэрилгэдэ ажалай хүсэ гаргашалга нилээд доошолхо байна бшуу. Хэрбээ 1960 ондо 1 миллион түхэригэй ниитын продукт үйлэдбэрилгэдэ 267 хүдэлмэрилэгшэдэй хүсэн гараhан байгаа hаань, 1970 ондо энэнь 150-да хүрэhэн, харин 1975 ондо энэл продукт бүтээхын тулада оройдоол 113 хүдэлмэрилэгшэдэй хүсэн хэрэгтэй болохо юм.

Ажалай бүтээсын иимэ ехээр дээшэлхэ хадань материальна үйлэдбэридэ хүдэлмэрилжэ байгаа хүнүүдэй тоо табан жэлэй туршада оройдоол 4,7 миллион хүноор олошоруулха хэрэгтэй болохо байна. Харин ажалай бүтээсын хэмжээнэй 1970 оной хэмжээндэ зандаа байгаа hаань, нэмэжэ 37 миллион хүдэлмэрилэгшэд хэрэгтэй болохо байгаа бшуу. Тиимэ болохолоороо, үйлэдбэриие техническэ талаарнь зэбсэгжүүлhэнэй, эмхидхэлыень hайжаруулhанай ашаар ажалай бүтээсын ургалта амидын хүдэлмэриин хүсые болото дээрэнь 32 миллион гаран хүнөөр алмаха байна. Иимэ алмалта туйлаха гээшэ манай социалис ажахын ехэ амжалта болохо юм.

Энэ асуудал шиидхэлгэ яахадаа илангаяа ехэ **удха шанартайб** гэхэдэ, **табан жэлэй туршада** бүхы ажалшаднай хамта дээрээ 10 миллион шахуу хүнөөр олошорхо, тиихэдэ, дээрэ тэмдэглэгдэhэнэй ёhоор, тэдэнэй 4,7 миллиониинь материальна үйлэдбэридэ нэмэжэ эльгээгдэхэ, харин үлэгшэ 5 миллиониинь гэгээрэлдэ, элүүрые хамгаалгада, хангалтын хэрэг болон үйлэдбэридэ хабаагүй бусад hалбаринуудта хүдэлмэрилхэ байна.

Бүри мүнөө үедэ ажалша зоноймнай диилэнхи олонхинь хүн зоной үдэр бүриин хэрэглэмжые хангаха ажалда хүдэлмэрилнэ гэжэ хэлэхэ хэрэгтэй. Жэшээнь, СССР-эй ЦСУ-гай мэдээнэй ёhоор, наймадахи табан жэлэй эсэстэ арадай ажахыда хүдэлжэ байhан бүхы хүнүүдэй дүрбэнэйнь гурба шахуунь арадай хэрэглэмжын эд товар үйлэдбэрилхэ, культурна ажаhуудалые хангаха хэрэгтэ сэхэ гү, али ямар нэгэн ондоо аргаар хабаадалсажа байhан байна. Хүдөө ажахын, хэрэглэмжын эд товарнуудые гаргадаг промышленностиин, тэрээнтэй холбоотой hалбаринуудай хүдэлмэрилэгшэд энээндэ ороно. Тэрэшэлэн байрын гэр, hургуули, больница болон бусад культурно-ажаhуудалай эмхи зургаануудай барилгашад, хэрэглэмжын зүйлнүүдые, тэрээндэ хэрэгтэй түүхэй эдые шэрэлгэдэ хабаадажа байгаа транспортын хүдэлмэрилэгшэд, багшанар, врачнууд, худалдаа наймаанай хүдэлмэрилэгшэд болон хүн зониие хангалгада хабаатай бусад хүдэлмэрилэгшэд мүн лэ энэ тоодо оролсоно. Бүхы хүдэлжэ байhан зоной оройдоол дүрбэнэй нэгэ хубинь лэ эсэсэй эсэстэ үйлэдбэриин нөөсын зорилгоор ашаглагдаха үйлэдбэриин хэрэгсэлнүүдые бүтээхэ ажалнуудта хүдэлжэ байhан байха юм.

Эндэ хэлэгдэhэнhээ ямар тобшолол хэгдэхэ ёhотойб гэхэдэ, ажалай бүтээсые дээшэлүүлхэ талаар юhэдэхи табан жэлдэ хараалагдаhан түсэбэй бэелүүлэгдэбэл лэ материальна үйлэдбэриин хүгжэлтые, мүн улам үргэдэжэ байгаа хүн зоной хангалтые хүдэлмэриин хүсөөр хангаха арга олдохо байна.

Промышленна үйлэдбэриие хүгжөөлгэ, промышленностиин хүдэлмэриин аша үрые дээшэлүүлхэ гээшэ социально-экономическа зорилгонуудые дүүргэлтэдэ шиидхэхы удха шанартай. Үнгэрэгшэ табан жэлтэй сасуулбал, промышленна продукциин ургалтые нилээд ехээр дээшэлүүлхээр түсэбтэ хараалагдаа гэбэл: юhэдэхи табан жэлэй туршада промышленна продукци бүтээлгэ, сасуулагдамал сэнгээр бодоходо, 174 миллиард түхэригөөр дээшэлхэ юм. Харин энэнь наймадахи табан жэлдэ 125 миллиард түхэригөөр дээшэлhэн байгаа.

Табан жэл бүхэндэ промышленна продукциин тус тус янзануудынь иимэ хэмжээгээр үйлэдбэрилэгдэхэ гэбэл:

	1971 он	1972 он	1973 он	1974 он	1975 он
Электроэнерги—млрд. квтч.	790	850	913	985	1065
Нефть (газова конденсадгүйгөөр) — млн. т.	371	395	429	461	496
Байгаалиин газ—млрд. куб. м.	211	229	250	280	320
Нүүрhэн—млн. т.	620	634	652	670	695
Булад—млн. т.	120	128	131	138	146
Химическэ болон нефтехимическэ промышленностиин продукци — млрд. түх.	22,8	25,2	27,9	31,7	36,3
Пластмасса болон синтетическэ дабирхайнууд—мянг. т.	1785	1992	2277	2759	3533
Химическэ утаhан—мянг. т.	672	746	828	911	1065
Целлюлозо—мянг. т.	5447	5812	6637	7496	8490
Саарhан—мянг. т.	4362	4556	4855	5174	5564
Цемент—млн. т.	99	103,4	108,5	116,3	125
Машина бүтээлгын болон металл болбосоруулгын продукци—млрд. түх.	93	104	116	130	146
Автомобильнууд—мянг. хэhэг	1122	1376	1703	1987	2100
Тэрэ тоодо хүнгэн автомобильнууд — мянг. хэhэг	513	728	977	1204	1260
Приборнууд, автоматизациин хэрэгсэлнүүд болон тэдэнэй запасной частьнууд—млн. түх.	3310	3868	4487	5359	6308
Хүнгэн болон эдеэ хоолой промышленностиин машина, түхеэрэлгэнүүд —млн. түх.	825	934	1127	1338	1576
Хүдөө ажахын машинанууд—млн. түх.	2336	2641	2978	3324	3702
Тракторнууд—мянг. хэhэг	470	478	502	542	575
млн. морь. хүс.	31,6	34	32,7	49,3	53
Тарла хуряадаг комбайнууд—мянг. хэhэг	102	104	94	123	138
Хүнгэн промышленностиин продукци, культурно-ажаhуудалай эд товар болон ажахын хэрэглэлэй эд товар—млрд. түх.	82	89	95	102	112
Мебель—млрд. түх.	2,99	3,34	3,68	4,086	4,63
Холодильник—мянг. хэhэг	1568	5131	5782	6288	6901
Бүд—млрд. дүрбэлж. м.	9,4	9,6	10,06	10,45	11,1
Арhан гутал—млн. паар	708	728	759	791	830
Эдеэ хоолой, мяха-hүнэй, загаhанай промышленностиин продукци—млрд. түх.	82	88	93	99	107

Арадай ажахын **түлишын-энергетическэ баазые** техническэ талаhаань саашадань бэхижүүлэн хангаха гээшэ табан жэлэй гол шухала зорилгонуудай нэгэн мүн.

Хүсэтэ тепловой электростанци болон гидростанцинуудые барижа, электроэнергетикые түргэнөөр хүгжөөхэ гэжэ хараалагдаа. Атомна энергетикэ нилээд ехээр хүгжэхэ.

Орон дотор хэрэглэгдэдэг түлишэ соо нефть, газай хубиие саашадаа дээшэлүүлхэ гэжэ хараалагданхай. Хэзээ хэзээнэйхидэ орходоо улам түргэнөөр шэнэ газарнуудhаа нефть абтадаг болохо. Жэшээнь, үнгэрэгшэ табан жэлдэл нефтиин абтажа эхилhэн Баруун Сибирьтэ 1975 ондо жэлэй туршада 125 миллион тонно нефть абтадаг болоод байха юм.

Оронии нефть, газаар хангаха нэгэн ниитэ системэ байгуулха хүдэлмэри үргэлжэлүүлэгдэхэ. Нефтиин олдоhон шэнэ нютагууд—Тюмень, Мангышлак, Вуктыл, Оренбург болон Удмуртиин АССР-hээ нефть, газ ехээр урадхуулжа эхилхын тулада соргонууд табигдахань. Үбэлэй сагта газаар таhалгаряагүй хангажа байхын тулада хэдэн промышленна түбүүдэй дэргэдэ газар доро газ хадагалха хэбтэшэ үргэдхэхөөр хараалагдана.

Промышленностиин **түүхэй эдэй hалбаринуудые** саашадань хүгжөөхэ гэжэ табан жэлэй түсэб соо хараалагдаа. Эдэ hалбаринууд техническэ талаhаа зэбсэгжүүлэгдэхэ, тиихэдээ хэрэглэгшэдэй ашаглахада тон лэ бэлэн болоhон материалнуудые улам ехээр үйлэдбэрилхэ хэрэгтэ, тэрэшэлэн мүнөө үесын машина, түхеэрэлгэ арадай хэрэглэлэй эд товар бүтээхэ эрилтэнүүдтэ таараhан эрхим шанартай, шэнэ янзын түүхэй эд болон материалнуудые улам ехээр үйлэдбэрилхэ хэрэгтэ анхарал хандуулагдана.

Хара металлургида 500 шахуу шэнэ профилиин арбан металлнууд үйлэдбэрилэгдэдэг болохонь. Бүтээгдэдэг профильнуудай улам олошоржо, прокадай шанарай hайжаруулагдахада, 1975 ондо машина бүтээлгэ болон металл болбосоруулгада 8 миллион шахуу тонно металл алмаха арга олдохо байна. Газай ехэ даралтые тэсэжэ шадаха бүдүүн хэмжүүрэй газ дамжуулдаг трубануудые олоор бүтээн гаргажа, соргонуудаар дамжуулан газ ябуулжа, газ шэрэлгые хямдаруулха арга олдохо байна.

Үнгэтэ металлургиин үмэнэ ехэ зорилгонууд табигданхай. Алюмини, цинк, зэд, никель болон бусад янзын үнгэтэ, шухаг металлнууд нилээд ехээр абтадаг болохо.

Химическэ промышленностьда 4 мянга гаран шэнэ янзын химическэ продуктнууд үйлэдбэрилэгдэжэ эхилхэ. Синтетическэ утаhа болон пластмасса гаргалга хоёрhоо үлүү дахин ехэ болохо. Эрхим шанартай синтетическэ каучук улам ехээр бүтээгдэдэг боложо, урданайхида орходоо удаан саг соо ябаха автомобилиин шиинэ ехээр бүтээн гаргаха арга олдохо юм.

Уг зорилгоёо мүнөө болотор бирагүйгөөр дүүргэжэ байдаг ой модоной промышленностиин хүдэлмэриие шэнэдхэхэ хэрэгтэй болонхой. Бэлэдхэгдэhэн модые ашаг үрэтэйгөөр хэрэглэхэ, энээнhээ урда тээ хэрэггүй гэээд хаягдадаг ой модые буйлуулха зорилго табигдаад байна.

Машина бүтээлгын талаар табигдаhан программын ёhоор, хүндэ промышленностиин бүхы hалбаринуудые үндэр техническэ хэмжээндэ хүгжөөхэ, оронойнгоо бэеэ хамгаалха байдалые саашадань бэхижүүлхэ, хүдөө ажахын материально-техническэ баазые шэнэлхэ, хүнгэн, эдеэ хоолой промышленностиие, тэрэшэлэн хүн зониие хангалгын предприятинуудые техническэ талаарнь зэбсэгжүүлхэ шухаг зорилго табигдана.

Машина бүтээлгын промышленностиин урда табигдаhан гол зорилгонуудые амжалтатайгаар дүүргэхын тула, үнгэрhэн табан жэлэйхитэй жэшэхэдэ, энэ hалбарида hомологдоhон мүнгэ зөөриин хэмжээн хоёр дахин ехэ болоо. **Машина** бүтээлгын үйлэдбэриин техническэ хэмжээн нилээд дээшэлхэ байна. Түхеэрэлгэнүүдэй паркые эмхидхэлгын юрэнхы байгуулалта hураггүй hайжарха.

Арад зоной хэрэглэмжын эд бараа үйлэдбэрилгэ нилээд дээшэлхэ гэжэ табан жэлэй түсэбөөр хараалагдаа. Үргэн ниитэ арад зоной хэрэглэмжын эд бараан 1970 онтой жэшэхэдэ, 1975 ондо 49 процентээр үлүү ехэ үйлэдбэрилэгдэхэ байна. Үйлэдбэриие иимэ ехэ хэмжээгээр дээшэлүүлхын тула хүнгэн ба эдеэ хоолой промышленностиин олохон шэнэ предприятинуудые ашаглалгада үгэхэ, мүнөө хүдэлжэ байгаа завод болон фабрикануудые техническэ талаhаань зэбсэгжүүлхэ шухала. Энэ хэрэгтэ гүрэмнай нилээд ехэ мүнгэ зөөри, материальна гаргашануудые хэхэ болоно. Үйлэдбэриие үргэдхэлгэдэ машина бүтээлгын, химическэ. оборонно промышленностиин предприятинууд, хара ба үнгэтэ металлургиин,мүн промышленностиин бусад hалбариин предприятинууд нилээд ехэ үүргэ дүүргэхэ байна.

КПСС-эй XXIV съездын Директивэнүүдтэй тааралдуулан, табан жэлэй түсэб соо хараалагдаhан хэмжээнэй ёhоор, **хүдөө ажахын продукциин үйлэдбэрилгэ** нилээд дээшэлхэ юм. Хүдөө ажахын эдлүүриин 100 гектар газарай хэмжээн дээрэ абажа үзэхэдэ, колхоз ба совхозуудта продукци үйлэдбэрилгэ гурбанай нэгэ дахин хэмжээгээр дээшэлхэ ёhотой. Хүдөө ажахын продуктнуудые гүрэнэй худалдан абалгын хэмжээн нилээд дээшэлхээр хараалагдана.

Хүдөө ажахые 1971 — 1975 онуудта хүгжөөхэ зорилгоор гүрэнэй ба колхозуудай талаhаа капитальна хүдэлмэридэ 129 миллиард түхэриг hомологдохо байна.

Табан жэлэй туршада манайороной хүдөө ажахы 1 миллион 700 мянган хүсэтэ трактор, үйлэдбэрилхы арга боломжоор ехэ таряа ба кукуруза хуряаха шэнэ комбайн, уhа сүршэдэг машина, минеральна үтэгжүүлгэнүүдые тараадаг машина ба бусад хүдөө ажахын техникэ абаха юм. Мал ажалай үйлэдбэриин процессүүдые оньhожоруулгада шухаг хэрэгтэй машинануудые гаргалга хоёр дахин дээшэлхэ. Газар дайдые үрэжүүлхэ программа бэелүүлхэ хэрэгтэ ашаглагдадаг машинануудые үйлэдбэрилгэ нилээд ехэ болохо. Хүдөө ажахые электрижүүлгын хэмжээн мүн лэ нилээд дээшэлхэ байна.

Хэрбээ 1970 ондо 55,4 миллион тонно минеральна үтэгжүүлгэ үйлэдбэрилэгдэдэг байгаа hаа, 1975 ондо 90 миллион тонно үйлэдбэрилэгдэдэг болохо.

Табан жэлэй туршада 3,2 миллион уhалагдадаг газар, табан миллион гектар хатаагдаhан газар, 41 миллион үлүүтэй уhаар дутамаггүй болоhон бэлшээринүүд ашаглагдахаар хараалагдана. Волго шадарай, Хойто Кавказай, Украинын урда зүгэй хатаагдаhан ба уhалагдадаг газар дайдануудта товарна орооhо таряа үйлэдбэрилхэ ехэнүүд үндэhэн баазануудые байгуулха хэрэг хараалагдаа.

Мал ажалые саашадань хүгжөөхэ талаар нилээд ехэ хэмжээ ябуулганууд хараалагдана. Эдэ зорилгонуудые бэелүүлхэ гол үндэhэн хадаа мал ажалые үбhэ тэжээлээр гүйсэд хангалга болоно. Үбhэ тэжээл үйлэдбэрилгые нилээд ехээр дээшэлүүлхэ, нэн түрүүн тэжээлэй культурануудай ургасые дээшэлүүлгын, уhалагдадаг, аша үрэ ехэтэй бэлшээринүүдые байгуулгын ашаар шэнэ тэжээлэй баазануудые эмхидхэхэ хэрэг табан жэлэй түсэбөөр хараалагдана. Холимол тэжээлнүүдые үйлэдбэрилгэ 1975 ондо 35 миллион тоннодо, тэжээлэй фосфадуудые үйлэдбэрилгэ— 3 миллион тоннодо, белок-витаминай нэмэлтэнүүдые үйлэдбэрилгэ миллионhоо үлүү тоннодо хүргэгдэхэ. Промышленна үндэhэн дээрэ мал ажалай продукци үйлэдбэрилхэ нилээд томо комплекснууд совхоз ба колхозуудта баригдаха.

Хүдөө ажахын хүгжэлтэдэ зорюулагдан hомологдодог асари ехэ мүнгэ зөөри аша үрэ ехэтэйгээр хэрэглэгдэхэ ёhотой.

Транспортын хүгжэлтэдэ шэнэ табан жэлэй түсэб соо онсо ехэ анхарал хандуулагдана.

Табан жэлэй туршада түмэр харгын хүгжэлтэдэ 1,6 дахин ехэ капитальна хэрэглэмжын мүнгэ зөөри hомологдохо байна. 5,6 мянган километр утатай шэнэ түмэр зам баригдаха, 6 мянган километр утатай түмэр зам электрижүүлэгдэхэ юм. Үнгэрhэн табан жэлтэй жэшэхэдэ, 3,5 дахин ута түмэр зам дээрэ хоёрдохи hалаа зам баригдаха. Шэнэ табан жэлэй туршада 425 мянган ашаанай вагонуудые промышленность үйлэдбэрилхэ гэхэ гү, али урда табан жэлэйхидэ орходоо, 65 процентээр үлүү ехэ хэмжээтэй вагонууд түмэр замда гараха байна. Түмэр замай транспортын ашаалан зөөхы арга боломжо нилээд дээшэлхэ, хүн зониие шэрэлгэ хараа байса hайжарха.

Табан жэлэй туршада автомобильна транспорт нилээд хүгжэхэ байна. Хүнгэн автомашинануудай тоо эрид дээшэлхэ. Энэ бүгэдэ заhабарилгын эмхинүүдэй хүдэлмэриие үргэдхэхэ ба hайжаруулха тухай эрилтэ табина. Техническэ хангалтын станци, ашаа зөөлгые гуримшуулан hайжаруулга, шэнэ автомобильна харгынуудые барилга ба тэдэниие ашаглаха хэрэгые hайжаруулха эрилтэнүүд мүн лэ табигдана.

Шэнээр баригдажа, тэрэшэлэн шэнэлэн hэльбэгдэжэ байгаа автомобильна харгынуудай шанарые hайжаруулха шухала. Мүнөө үедэ бии иимэ түхэлэй харгынуудай байдал ехэнхи ушарта hанаhанда хүрэнэгүй. Автомобильна транспортын хүдэлмэриин ба харгы зам барилгын асуудалнуудта союзна республикануудай Министрнүүдэй Советүүд онсо анхарал хандуулха зэргэтэй.

Ашаалалга-буулгалгын хүдэлмэринүүдые оньhожоруулгын хэмжээн нилээд дээшэлхэ, ашаануудые контейнер соо хэжэ зөөлгын хэмжээн дунда зэргээр хоёр дахин нэмэхэ. Тэрэнэй ашаар транспортые хэрэглэлгэ нилээд hайжарха байна.

Далайн, уhан замай ба агаарай флодууд шэнэ, мүнөө үесын эрилтэнүүдтэй тааралданхай онгосо ба самолёдуудаар элбэгжэхэ. Далайн ба гол мүрэнүүдэй портнууд шэнэлэгдэн hэльбэгдэхэ, үргэдхэгдэхөөр хараалагданхай. Мүнөө бии байгаа аэропортнуудые үргэдхэн шэнэлэлгэ, шэнэ аэропортнуудые барилга үргэлжэлүүлэгдэхэ.

Сорго хэрэглэдэг транспорт бүри хурдан түргөөр хүгжөөгдэхэ. Тиин шэнгэн түлишэ дамжуулан зөөлгын хэмжээнэй хахадыень шахуу бэе дээрээ даажа абаха байна.

Юhэдэхи табан жэлэй туршада **капитальна барилгын айхабтар ехэ программа бэелүүлэгдэхэ.** Капитальна барилгын аша үрэ ба шанар нилээд дээшэлүүлэгдэхэ.

Шэнэ табан жэлэй туршада капитальна hомололгын хэмжээн 501 миллиард түхэригтэ хүрэхэ гэжэ гү, али үнгэрhэн табан жэлэйхидэ орходоо 42 процентээр нэмэхэ байна. Гүрэнэй мүнгэ зөөриин аша туhаар гол фонднуудые ашаглалгада үгэлгын хэмжээн нэгэ хахад дахин нэмэхэ. Энээнhээ уламжалан, дутуу баригдаhан барилгын юрэнхы хэмжээн нилээд доошолхо. Урдань эхилэгдэhэн барилгануудые түргэн болзор соо дүүргэхэ хэмжээнүүд хараалагдаа.

Богони болзор соо, гаргаша багатайгаар продукци үйлэдбэрилгын ургалтые хангаха зорилгоор мүнөө хүдэлжэ байгаа предприятинуудые hэлгэн шэнэдхэлгэ ба техническэ талаарнь зэбсэгжүүлгэ капитальна барилгын гол шэглэл болохо ёhотой. Табан жэлэй түсэбөөр хараалагдаhан шэрэм, хара металлнуудай прокат, булад сорго, ууралай ба газай трубинануудай, прокатна түхеэрэлгын болон бусад зүйлнүүдэй үйлэдбэрилгын арга боломжые дээшэлүүлгэ хадаа имагтал мүнөө хүдэлжэ байгаа заводуудые hэльбэн шэнэдхэлгын, үргэдхэлгын ашаар туйлагдаха ёhотой. Манай промышленностиин үйлэдбэриие томодхохо талаар хараалагдаhан эдэ хэмжээ ябуулганууд тон шухала гэжэ тоологдоно.

Капитальна барилгын хэрэгые эрид hайжаруулга хадаа гол түлэб проект зохёолгын шанарhаа дулдыдадаг. Тиимэhээл шэнэ техникэ ба технологиие ашаглаха хэрэгые, тэрэшэлэн барилгын гаргашые проектнүүд нарин нягтаар хараалха ёhотой. Юуб гэхэдэ, барилгын үнэ сэнгые, предприятиие барилгын хугасаа соо хараалагдаhан түсэблэлгэ ба мүнгэ hомололгые проект зохёогшод тон тодорхойгоор хараадаа абаха зэргэтэй. Министерствэнүүд, барилгын ба проект зохёолгын эмхинүүд барилгын анха хараалагдаhан үнэ сэнгые доошолуулха талаар бүхы арга боломжоёо хэрэглэхэ уялгатай.

Барилгын индустриин ба барилгын материалнуудай промышленностиин хүгжэлтын хэрэгтэ 21 миллиард түхэриг hомологдоо. Энэнь наймадахи табан жэлэйхидэ орходоо 4,5 миллиард түхэригөөр дээшээ болоно.

Капитальна барилгын программые дүүргэлгэ хадаа **үйлэдбэрилгын хүсэнүүдые ашаглаха хэрэгые** hайжаруулха, ороной Зүүн ба Хойто захын районуудай байгаалиин баян нөөсэнүүдые ашаглан хүгжөөхэ хэрэгые түргэдхэхэ байна. Ороной Зүүн районуудта баялиг нөөсэнүүдые бэдэрхэ хэрэгые саашадань хүгжөөлгые үргэлжэлүүлхэhээ гадна, совет ороной Европодохи хубида нефть, шулуу нүүрhэ, газ ба бусад ашагта малтамалнуудые бэдэрэн олохо талаар геологууд хэшээл оролдолгоёо эрид дээшэлүүлхэ ёhотой.

Союзна республикануудта ажахые ба соёл культурые хүгжөөлгын хэмжээнүүд КПСС-эй XXIV съездын Директивэнүүдтэй тааралдуулан, табан жэлэй түсэбөөр хараалагдаа.

Промышленна ба хүдөө ажахын продукци үйлэдбэрилгын хэмжээн бүхы союзна республикануудта нилээд ехээр дээшэлхэ байна.

Продукциин ургалта

	Промышленность (1975 ониие 1970 онтой жэшэhэн процентээр)	Хүдөө ажахы 9-дэхи табан жэлэй үйлэдбэриин дундуур хэмжээе 8-дахи табан жэлэйхитэй жэшэхэдэ
РСФСР	147	122
Украинын ССР	143	119
Белоруссиин ССР	158	125
Узбегэй ССР	151	124
Казахай ССР	159	122
Грузиин ССР	144	127
Азербайджанай ССР	146	135
Литвагай ССР	149	116
Молдавиин ССР	162	136
Латвиин ССР	140	119
Киргизэй ССР	155	120
Таджигай ССР	138	128
Армениин ССР	164	132
Туркмениин ССР	164	120
Эстониин ССР	138	120

1972 ондо совет арад Со... циалис Республиканууд... байгуулагдаhаар 50 жэлэй ой... дэглэхэнь. Энэ түүхэтэ, гай... гүн удха шанартай ой мүн... национальностьнуудhаа ... манай гүрэн тэрэнэй хуби ... бүхы наци ба арад үндэhэ... ни барисаата нэгэдэлэй, аха дүү... харилсаа холбоотой ажаhу... жэшээ харуулдаг. Ленинскэ ... нальна политикые ажабай... зайлашагүйгөөр нэбтэрүүл... мүнис парти национальна асуу... лые имагтал нэгэн тон зүб, ... хэ үндэhэн дээрэ—арадуудай ... тэгшэ эрхын ба бэе бэеэ хүн... гын үндэhэн дээрэ шиидхэ...

Олон национальностьнуу... ридэhэн манай социалис гүрэ... хы арадууд энэ гайхамшагта ... табан жэлэй даабаринуудые ... татайгаар дүүргэлгын түлөө ... лэй политическэ ба ажалай ... үүсхэлэй дэбэрэлгын оршон ... да тэмдэглэхэнь дамжаггүй.

III. Арад зоной байдал улам hайжаруулха программа

Ороной экономическа хүсэнэй ургалта, арадай ажахын бүхы hалбаринуудтахи научно-техническэ дэбжэлтэ хадаа социальна хүгжэлтын ехэ ехэ зорилгонуудые амжалтатайгаар шиидхэлгын үндэhэн болоно. Арад зоной байдалые улам hайжаруулха программа КПСС-эй XXIV съездын Директивэнүүдтэй хүсэд зохилдуулагдан, табан жэлэй түсэб соо хараалагданхай.

Энэ программын гүйсэдхэгдөөд байхада, бүхы совет арадай, бүлэ бүхэнэй баян дэлгэр байдалые нилээд hайжаруулха, хүн зоной материальна байдалай, соёл болбосоролой бүхы талада нүлөөлхэ байха. Социалис байгуулалтын булюу hайниинь энээн дээрэhээ эли тодоор харагдана.

Хүн бүхэндэ хүртэдэг бодото олзо оршын хэмжээн юhэдэхи табан жэлэй турша соо 31 процентээр нэмэхэ юм. Хүн зоной мүнгэн олзые 1970 онойхитой жэшэбэл, 1975 ондо 78 миллиард түхэригөөр нэмэхэ. Энээнэй 22 миллиард түхэригынь салин хүлhэ, пенсинүүдэй, тэдхэмжэнүүдэй, стипендинүүдэй хэмжээ нэмээхэ, гүрэнэй шэнэ хэмжээ ябуулганууды, мүн бусад хэмжээ ябуулгануудые бэелүүлгэдэ зорюу... hомологдохо.

Энэ мүнгэнэй ехэхэн хуби... дэлмэришэд ба алба хаагша... даг эгээн бага хүлhые, дунда... лин түлөөhэнэй хэмжээн... мээлгэдэ зорюулагдана. Сали... лөөhэнүүд табан жэлэй турша... Советскэ Союзай районууда... дараалан нэмээгдэхэ юм.

Гэхэтэй хамта эдэ районуу... hарын 70 түхэриг хүрэтэр ... абадаг хүдэлмэришэд ба алба... шадhаа алба налогууд таталга... болихо, hаралаа 90 түхэриг ... салин абагшадай түлэдэг алба... гынь дунда зэргээр гурбан... хубиhаа бага бэшээр хоро... 1972—1974 онуудай турша... лин хүлhэнэй хэмжээнүүд ... дэхэтэй хамта, hуниин сайн... лаhанайнь түлөө хүдэлмэри... үгтэдэг нэмэлтэ түлөөhэн ех... хо байха. 1972 оной сент... 1-hээ хойшо бүхы орон дотор... шанарай, врачнуудай, hург... наhа гүйсөөгүй үхибүүдэй эмх... гаануудай хүмүүжүүлэгшэ... лин хүлhэн нэмээгдэхээр хара... дана.

Дурсагдаhан хэмжээ ябуул... дые бэелүүлгын тодорхой ... нууд иимэ байха гэбэл:

	бэелүүлхэ болз...
1. Дундуур хүлhэ абадаг хүдэлмэришэд ба алба хаагшадай салин түлөөhэнэйнь ехэ болохотой хамта, салингайнь доодо захын хэмжээн нэмэхэ — бүхыдөө	1971—1975 он...
Тэрэ тоодо: Үйлэдбэриин hалбаринууд	1971—1974 ...
тэдэнэй дундаhаа: Түмэр замай транспорт	197...
Хүдөө ажахы (механизаторнууд)	1971—1972 ...
Промышленность ба материальна үйлэдбэриин бусад hалбаринууд	1972—1974 о...
тэрэ тоодо район районуудаар: Холын хойто хизаар, тэрээнтэй адлидхагдаhан районууд, Европын хойто зүг, Алас-Дурна, Зүүн Сибирь. Баруун Сибирь ба Ураал	197...
Казахстан, Дунда Ази, Волго-Вятска район, Поволжи, Донбасс. Ростовско область	197...

Эдэ хэмжээ ябуулганууд иимэ болзорнуудта бэелүүлэгдэхэ.

	бэелүүлхэ болзо...
1. Мүнөө районно коэффициентнүүдэй хэрэглэгдээгүй байhан hалбаринуудтахи хүдэлмэрилэгшэдэй салин хүлhэндэ тиимэ коэффициентнүүдые бии болгохо—бүхыдөө	1972—1975 ...
Тэрэ тоодо: Баруун Сибирь ба Дунда Азиин зарим районууд	197...
Ураал	1973—1975 он...
Казахстан (урда зүгэй районуудhаа бэшэниинь)	1974—1975 он...
2. Алас-Дурнын ба Зүүн Сибириин хэдэ хэдэн районуудтахи салин хүлhэндэ урда тээнь нэмээгдэhэн районно коэффициентнүүдые дээшэлүүлхэ	1974—1975 он...
3. Европын хойто зүгэй зарим районуудта хүнгэлэлтэнүүдые бии болгохо	1972 он...

Хүдэлмэришэд, инженерно-техническэ хүдэлмэрилэгшэдэй, тэрэ тоодо совхозуудай хүдэлмэрилэгшэдэй hарын дундуур салин хүлhэн 1975 ондо бүхы дээрээ 150 шахуу түхэриг болохо, харин ниитын хэрэглэлэй фондhоо үгтэдэг хүнгэлэлтэнүүдые хараада абабал, hарын 200 түхэригhөө дээшэ болохо.

Общественын ажалай хүсэ абажа шадахаяа болиhон гэшүүдэй ... улам hайжаруулха — пенси... галга ба социальна стра... hайжаруулха ехэ хэмжээнүү... жэлэй түсэб дотор хараал... Үндэр наhатай болоходо ... пенсинүүдэй доодо захын хэм... нүүд, тэрэшэлэн инвалидуу... гэжээдэг хүнөө алдаhан бүл... абадаг пенсинүүд дээшэлүү...

Эдэ хэмжээнүүдые бэелүүлхэ иимэ болзорнууд тогтоогдоо:

	бэелүүлхэ болзор...
1. Үндэр наhатай болоhон хүдэлмэришэд ба алба хаагшадай абадаг пенсинүүдэй доодо захын хэмжээнүүдые hарын 30-hаа 45 түхэриг хүрэтэр, колхозниггуудайхи 12-hоо 20 түхэриг хүрэтэр нэмээгдэхэ, тиихэтэй хамта инвалид болоhон колхозниггуудай, тэжээдэг хүнөө алдагшадай пенсиин доодо захань нэмэлсэхэ, хүдэлмэришэд ба алба хаагшадай пенсинүүдые тодорхойлхо гуримууд колхозой гэшүүдтэ хабаадуулагдаха.	197...
2. Хүдэлмэришэд, алба хаагшад ба сэрэгэй алба хаагшадай дундаhаа инвалид болоhон хүнүүдэй, тэжээдэг хүнөө алдаhан бүлэнэрэй абадаг пенсинүүд нэмээгдэхэ	1973 1974 он...
3. Саг зуура ажал хэжэ шадахаяа болиhон зарим ушарнуудта үгтэдэг тэдхэмжэ нэмээгдэхэ.	197...

Эдэ хэмжээ ябуулгануудай зариманиинь 1971 ондо бэелүүлэгдэ...

Ургажа ябаа үетэниие хүмүүжүүлэгшэ бүлэнэртэ, илангаяа олон үхибүүтэй бүлэнүүдтэ гүрэнэй зүгhөө олон янзын туhаламжа үзүүлдэг ёhо гурим манай орон дотор бэелүүлэгдэнэ. Юhэдэхи табан жэлдэ энэ ёhо гуримhаа гадна. бүхы олзо орошонь гэшүүн бүхэнэй 50 түхэригhөө дээшэ болодоггүй, олзо багатай бүлэнэрэй үхибүүдтэ тэдхэмжэ үгтэдэг болохо. Эхэ болоhон эхэнэрнүүдтэ онсо анхарал хандуулагдана... рэхэ эхэнэрнүүдтэ, хүдэлмэри... стажhаа дулдыдангүй, бүхы сал... гыень түлэлгэтэй амаралта ... гурим тогтоогдоно. Үбшэн үе... гээ харууhалжа байгаад, салин ... ха үдэрнүүдэйнь тоо нэмээгд... дэлмэрилдэг эхэнэрнүүдтэ ... ондоошье хүнгэлэлтэнүүд бии ... гогдоно.

(Үргэлжэлэлынь 3-дахи нюурта...)

НҮХЭР А. Н. КОСЫГИНАЙ ЭЛИДХЭЛЭЙ ҮРГЭЛЖЭЛЭЛ

(...ргэлжэлэл. Эхининь 2-дохи нюурта).

...72 оной сентябриин 1-һээ сти...үүдые нэмээхэ тухай дээдэ ...линуудай студентнэрэй, тус...нда һургуулинуудай, техническэ училищинуудай һурагшадай ...лалай талаар хангагдасые ...уулха хэмжээнүүд тухай ...бэри гаранхай. Городуудтахи техническэ мэргэжэлэй училищинуудай һурагшадай эдеэ хоол һайжаруулхаар хараалагдана. Больницануудтахи эдеэ хоолдо зорюулжа гаргашалагдадаг мүнгэнэй нюрмо дээшэлүүлэгдэхэ байна.

Энэ талаар хараалагдаһан хэмжээ ябуулганууд иимэ болзорнуудта бэелүүлэгдэхэ:

	Бэелүүлхэ болзорнууд
...һэн гэшүүн бүхэндэ хүртэдэг олзо орлого ...һара соо 50 түхэригһөө дээшэ болодог...үлэнэрэй үхибүүдтэ тэдхэмжэ үгтэхэ	1974 он
...ээн үхибүүгээ харууһалжа байгаад, са...үлһэ абаха үдэрнүүдэйнь тоо нэмээгдэ... хүдэлмэрилдэг аад, түрэхэ болоһон, түрэ...эхэнэрнүүдтэ, ажалайнь стажһаа дулды...й, бүхы салингиень түлэлгэтэй амарал... үгтэхэ	1973—1974 онуудта
...һургуулинуудай студентнэрэй, тусхай ...һургуулинуудай ба техническэ училищинуудай һурагшадай стипендинүүд нэмээгдэхэ	1972 оной сентябриин 1-һээ
...нуудай техническэ мэргэжэлэй училищинуудта, тэрэшэлэн больницануудта эдеэ ...гаргашалха нормонууд нэмээгдэхэ	1972—1973 онуудта

...үүдтэ зорюулагдаһан, гүрэ...сарьята сат үргэлжын ясли...саадуудта мүнөө һургуулиин гүйсөөгүй 9,4 миллион үхи...үүжүүлэгдэжэ байдаг, бүхэ...ртөө һурадаг һургуулинуудта ...лион үхибүүд һурадаг. Му... табан жэлэй туршада һур...наһа гүйсөөгүй 2 миллион үхибүүдэй байха эмхи зур... баригдаха, харин бүхэли ...һурадаг һургуулинуудай ба ...нуудай һурагшадай тоо 1,7 ...хүнөөр нэмэхэ юм.

...-1956 онуудта гаргагдаһан ...дотоодын урьһаламжануу...зорһоонь урид бусааха ту...шиидхэбэриин КПСС-эй XXIV ...дээрэ абтаһаниие таанад мэ... Энэ шиидхэбэритэй зохил...урьһаламжануудай 1974 онһоо ...эхилхэ байна. 1974-1975 ... бусаагдаха урьһаламжа...гаргашалагдахаар 1 милли...зриг түсэбөөр хараалагдан...

...зоной олзо доходой ургаха ...ээрэһээ эд бараанда эрилтэ ...ритойгоор дээшэлхэ. Энэ ...бан жэлэй түсэб соо анха...аһан гэшэ. Розничнэ ху...ймаанай хэмжээн жэл бүри ..., 1975 ондо 218 миллиард ...гэ хүрэхэ гэхэ гү, али 1970 ...о 64 миллиард түхэригөөр ...хо. Мяха, загаһа, сагаан ...нэгэ, овощ ба жэмэс бүри ...рэглэгдэдэг болохо. ...агдэхэ эдеэ хоолой хэмжээ...лта тухай зарим тоо барим...нимээр харуулагдана:

(...о нэгэ хүндэ килограммаар)

	1965 он	1970 он	1975 он
...а мяханай ...	41	48	59
...бусад са...эн	251	307	340
...ба за...хэгдэ...эн	12,6	15,4	22
...болон ...	28	35	50
...бахче...малнууд	72	82	109
...(тоо-...)	124	159	192
	34	39	43

...промышленностиин гол ...эд бараан хүн зондо бүри ...удалдагдаха.

...рикотаж, арһан гутал нэгэ ...нда зэргээр иимэ хэмжээ...худалдагдаха гэбэл:

	1965 он	1970 он	1975 он
...дүр...мет...	26,5	30,4	35
...—	4,1	5,3	7,6
...утал —	2,4	3,0	3,6

...урна ажаһуудалай ба ажа...ргэтэй эд бараа наймаалга ...ин дээшэлхэ. Табан жэлэй ...хүн зондо 2 миллион 600 ...хүнгэн автомашина худал...хараалагдана.

...хэрэглэлэй эд бараа ...үйлэдбэри саашадань хүг...хангаха талаар хэмжээнүүд ...тоол КПСС-эй ЦК ба Ми...дэй Совет һаяхан баталан ...тогтоол соо эд бараа үй...ые дээшэлүүлхэ талаар ...нүүд тодорхойлогдонхой.

...зоной хэрэглэдэг эд бараа...рые эрид һайжаруулха хэ...анхарал хандуулагдана. ...наймаанда мүнөө үеын ...түхэлэй эд бараан элбэг ...той.

...һайн шанартай эд бараа ...түлөө эрид шууд хэмжээ ...һаа, худалдаа наймаанай ...нүүд, тэрэниие үйлэдбэ...редприятинууд ехэхэн бэр...тай тохёолдохо байна. ...артай продукци үйлэдбэ...а предприяти, министерст...граануудай хүтэлбэрилэг...харюусалгатай байһа...һануулхаар байна. ...ной ажаһуудалай эрилтэ ...хүдэлмэриие һайжаруулха ба шэнэдхэн хубилгаһанһаа арад зоной байдал һуудал бүри ехээр һайжарха байна. Табан жэлэй туршада орон доторнай хүн зоной ажаһуудалай эрилтэ хангаха хүдэлмэриин хэмжээн багсаахада хоёр дахин, хүдөө нютагуудта гурба шахуу дахин дээшэлхэ. Хубсаһа угаадаг, химическэ аргаар сэбэрлэдэг фабрика, оёлго хэдэг ательенүүдэй хажуугаар ондоо эрилтэ хангаха, жэшээнь, гэр байра, хубсаһа, гутал, ажаһуудалай хэрэглэмжын элдэб машина заһабарилха предприятинууд байгуулагдаха юм.

Коммунальна байрын барилга ехээр хүгжөөгдэхэ. Табан жэлэй туршада 580 миллион дүрбэлжэн метр байрын талмайтай гэрнүүд баригдаха байна. Хото болон хүдөө тосхонуудые болбосон түхэлтэй болгохо гэжэ хараалагданхай. Городуудай генеральна түсэб зохёолгые эрид һайжаруулхын түлөө, тааруу зохид квартиратайгаар барилга хэхын түлөө республикануудай министрнүүдэй Соведүүд, засагай нютагай органууд, тэрэшэлэн госстрой ба архитектурын управленинүүд ехээр харюусаха ёһотой. Город баригшад хадаа манай үе сагай агуу ехэ хэрэгые тобойлгон харуулһан архитектуратайгаар ордон болон байшангуудые бариха ёһотой.

Хүдөө нютагуудай байрын гэрнүүдые газаар хангаха талаар ехэ хүдэлмэри хараалагданхай. Городуудта трамвайн 1300 километр зам, тролейбусуудай ябаха 3 мянган километр лини, метрополитенэй 70 километр лини баригдаха.

Ажалшадай элүүрые хамгаалха, физкультура ба спорт хүгжөөлгэдэ ехэ анхарал хандуулагдана. Больница, клиникэ, амбулатори, санатори, амаралтын байшан ба аяншалгын баазануудые барилга горитойгоор үргэдхэгдэхэ. Медицинскэ промышленность саашадаа бүри ехээр хүгжөөгдэхэ, эмшэлгын зургаануудые шэнэ аппаратураар, эм домоор хангалга һайжаруулха гэжэ хараалагдана. Город болон хүдөө тосхонуудта ариг сэбэр сахиха хэрэгые һайжаруулгада нютагай Соведүүд саг үргэлжэ анхарал табиха ёһотой.

Арад зоной культурна хэмжээ дээшэлүүлхэ, совет хүнүүдые суртал бодолой талаар хүмүүжүүлхэ ба тэдэнэй улам ургажа байгаа оюун бодолой эрилтые хангаха хэрэгтэ Коммунис парти ба Советскэ правительство айхабтар ехэ анхарал табина.

Жэл ерэхэ бүри арадаймнай ажахыда техническэ ба экономическа талаар болбосоронги, эрдэм һургуулитай, мэргэжэл һайнтай хүдэлмэришэд улам олоор хэрэгтэй болоно. Табан жэлэй туршада техническэ мэргэжэлэй училищинууд мэргэжэл һайнтай 9 миллион хүдэлмэришэдые бэлдэхэ байна. Эдэ училищинууд түргөөр хүгжөөгдэжэ, тэндэ һураһан залуушуул техническэ мэргэжэл абахынгаа хажуугаар юрэнхы дунда һургуулитай болохо юм. Хүдэлмэришэдэй мэргэжэл дээшэлүүлхэ хүдэлмэри мүн үйлэдбэри дээрэшье үнгэргэгдэхэ.

Дээдэ ба тусхай дунда һуралсалые саашадань бүри үргэдхэхөөр хараалагдана, илангаяа наука-техникын шэнэ һалбаринуудаар.

Ном, газетэ, журналнуудай тираж олошорно. Хэлхээ холбоон, радио дамжуулга ба телевидени бүри ехээр хүгжөөгдэнэ. Театр, кинотеатр, кино харуулдаг түхеэрэлгэнүүд, клуб болон библиотекэнүүд олошоруулагдана.

КПСС-эй XXIV съездээр һайшаагдаһан юһэдэхи табан жэлэй социальна программа—совет хүнүүдэй шэн зоригто ажалай бодото аша үрэ мүн. Энэ программа хадаа социализмын үедэхи ниитын үйлэдбэриин гол зорилгодо, арадай ажахын саашанхи хүгжэлтын эрилтэнүүдтэ, манай экономикын шэнэ арга боломжонуудта гүйсэд харюусана гэшэ. Ажалай ашаг үрын бүхы обществын мэдэлдэ ородог орондо арад зоной байдал һуудал һайжаруулха талаар хэды ехэ юумэ хэжэ болохо байһаниинь энэ программа элирхэйлэн харуулна.

... Юһэдэхи табан жэлэй түсэбые ...үүргэхэ талаар экономическа ба эмхидхэлэй хэмжээнүүд

...экономикын мүнөөнэй хүг...шата, үйлэдбэриин айхабтар ...н, тэрэниие ашаг үрэ ехэ...о байһан ушар ажахые хүтэлбэрилгын хэмжээе дээшэлүүлхэ эрилтэ табина. Арад зоной байдал һуудал һайжаруулха талаар даалгабаринуудые дүүргэлгэ, научно-техническэ дэбжэлтэ түргэдхэхэ ба үйлэдбэриин ашаг үрые дээшэлүүлхэ гэшэ экономическа ба эмхидхэлэй бүхы хүдэлмэриин гол анхаралда байха зэргэтэй.

Жэл жэлээр хубаарилан табигдаһан юһэдэхи табан жэлэй түсэб ажахын хүтэлбэриин бүхы органуудай хүдэлмэриие һайжаруулха, түсэбүүдэй тогтууритай байха, удаан саг соо хэрэглэгдэхэ технико-экономическа эрхим нормативуудые нэбтэрүүлхэ бүхы арга боломжо олгоно. Тиимэ нормативуудай үндэһэ һуури дээрэ экономическа талаар урмашуулгын фонднууд бүридэхэ болоно.

Энэ хадаа ажахын эмхинүүдтэ арга боломжо олгоно гэшэ. Тэдэ эмхинүүд ажахын шиидхэбэриие гансахан жэлэй үрэ дүнгөөр бэшэ, элдэб аргаар сэгнэхэ, алас холын арга боломжонуудта түшэглэн, техникэ ба үйлэдбэриин технологи шэнэдхэн хубилгаха талаар ехэ хэмжээнүүдые бэелүүлгэдэ хүсэ шадалаа тусхай шэглэлтэйгээр хэрэглэжэ шадаха байна.

Табан жэлэй түсэб—гүрэнэй түсэбүүдэй гол фонд мүн. Жэл жэлэй хубааритайгаар табан жэлэй түсэб табиха хэрэгые жэлэй түсэбүүдтэ анхарал багаар табиһан ушар гэжэ хаража болохогүй. Тэдээнгүйгөөр экономикые түсэбэй ёһоор эрхилхын аргагүй. Ниитын эрилтэнүүд, техническэ ба технологическа шэнэ асуудалнуудые амжалтатайгаар шиидхэһэнэй ашаар үйлэдбэриин ургалтын арга боломжонууд жэлэй түсэбүүд соо хараада абтаха ёһотой.

Юһэдэхи табан жэлэй түсэбөөр табигдаһан ехэ ба орёо зорилгонууд ажахын хүтэлбэриин бүхы шатануудые саг үргэлжэ һайжаруулха, экономическа ба эмхидхэлэй хэмжээнүүдэй гурим тогтоохо, экономическа арга боломжонуудые байгуулха эрилтэ табина. Тэрэ эрилтэнүүдэй үндэһөөр предприятинуудай коллективүүд, ажахын эмхинүүд тааруу түсэб, даабари абаха, техническэ дэбжэлтын, продукциин шанар һайжаруулхын түлөө эршэтэйгээр тэмсэхэ болоно.

Ажалай бүтээсын ургалта хангаха хэрэг табан жэлые дүүргэлгын гол асуудал мүн. Юһэдэхи табан жэлэй туршада ажалай бүтээсые дээшэлүүлгээр 32 миллион хүдэлмэрилэгшэдэй хэхэ ажал арьбалагдаха ёһотой гэжэ һануулнаб. Промышленностьда продукци үйлэдбэрилгын ургалтын 87 процент ажалай бүтээсые дээшэлүүлгээр түйлагдаха ёһотой, барилга дээрэ—95 процент; ашаглагдажа байһан промышленна предприятинуудта, түмэр замай транспорт ба хүдөө ажахыда үйлэдбэриин бүхы ургалта хүдэлмэрилэгшэдэй тоо олошоруулагдангүйгөөр түйлагдаха ёһотой. Табан жэлэй түсэб дотор ажалай бүтээсын хараалагдаһан ургалта хангаха тодорхой хэмжээ ябуулганууд хараалагданхай. Энэнь нэн түрүүн наука ба техникэ хүгжөөлгэ, үйлэдбэридэ наука техникын түйлалта нэбтэрүүлгэ болоно.

Ажахын бүхы һалбаринуудта ажалай эмхидхэл һайжаруулһанай ашаар ажалай бүтээсэ дээшэлүүлхэ ехэ арга боломжонууд олдохо юм. Гэбэшье энэ шухала зорилгодо олохон ажахын хүтэлбэрилэгшэд анхаралаа хүсэд хандуулнагүй гэжэ тэмдэтлэлтэй.

Ажалай бүтээсые дээшэлүүлхэ хэрэг элдэб шалтагаанаар миин байха, хүдэлмэриин саг гээхэ ушарые усадхаха, хүдэлмэришэдэй хүсэ һайнаар хэрэглэхэ, ажалай журам бэхижүүлхэ эрилтэ табина. Хүдэлмэришэд болон алба хаагшадай ажалай эрхэ байдал һайжаруулха талаар шухала хэмжээнүүд табан жэлэй түсэб дотор хараалагданхай. Үйлэдбэриин коллективүүдые тогтууритай болгохо, ажалай бүтээсые дээшэлүүлхэ хэрэгтэ тэдэ хэмжээнүүдэй нүлөөлхэ байһаниинь лабтай.

Ажалай журам бэхижүүлхын түлөө тэмсэл ажахын хүтэлбэрилэгшэдэй, ниитын организацинуудай бэелүүлхэ нангин уялга мүн. Хаана хүмүүжүүлгын хүдэлмэри ябуулгаданагүйб, журам эбдэгшэдтэй шанга тэмсэл хэгдэнэгүйб, тэндэ ажал хэрэгтэ харюусалгагүйгөөр хандаха ушар тохёолдожо, арадай ажахыда гарза хохидол ушаруулагдана. Ажалай журам эбдэгшэдые үйлэдбэридэ һаад татагшад гэжэ хараха, үнэн сэхэ хүдэлмэришэдтэ үгтэдэг хүнгэлэлтэ ба урмашуулгануудые тиимэ хойрог хүнүүдтэ үгэхэгүй эрилтэ хүдэлмэрилэгшэдэй олохон суглаанууд дээрэ табигдана. Энэ тон зүб эрилтэнүүд. Табан жэлэй түсэбэй даалгабаринуудые һайнаар дүүргэхын тула материальна ба моральна талаар урмашуулгын бүхы аргануудые шадабари ехэтэйгээр, зүбөөр хэрэглэхэ шухала.

Ажалай бүтээсын үндэр ургалта түйлахын тула салин хүлһэнэй талаар партиин хараалһан политикые зүбөөр бэелүүлхэ, техническэ үндэһэ баримтатай нормонуудые хэрэглэхэ.

Салин хүлһэнэй доодо захые нэмээхэ, дундуур түлөөһэ абадаг хүдэлмэришэдэй ба алба хаагшадай салин хүлһэнэй хэмжээе үргэхэ тарифна гуримай үүргые ехэ болгохо, ажалай бүтээсэ дээшэлүүлхэ талаар хүдэлмэришэдэй урмашалые ехэ болгохо арга олгохо. Салин хүлһэнэй шэнэ тарифай хэрэглэгдэдэг болоходо мэргэжэл һайнтай хүдэлмэришэд, конструктор, инженер, технолог, техник, агрономууд ба бусад мэргэжэлтэдтэ процентнэ түлөөһэн горитойгоор хараалагдаха. Юуб гэхэдэ, эдэ мэргэжэлтэдэй ажалһаа техническэ дэбжэлтэ түргэдхэлгэ ехээр дулдыдана бшуу.

Ажалай түлөөһэнэй шэнэ гуримые байхын бараагаар юрэ хэрэглэжэ болохогүй байһаниинь мэдээжэ. Тэрээндэ орохын урда тээ ажалай ба үйлэдбэриин эмхидхэл һайжаруулха, хүдэлмэриин саг гээнгүйгөөр, ажалаа жэгдэ һайнаар ябуулха талаар ехэ бэлэдхэл хэгдэхэ ёһотой. Энэ бэлэдхэлэй үндэһэ һуури дээрэ ажалай нормо гуримшуулха хэрэгые шууд һайжаруулха шухала. Олохон предприятида энэ хэрэг үшөө хангалтагүй байһаар.

Урмашуулгын фондпуудые һайнаар, муугааршье хүдэлһэн хүнүүдтэ тэгшээр хубаарилха ябадалтай эрид шууд тэмсэхэ хэрэгтэй. Эдэ фонднуудай гол зорилго юуб гэхэдэ, ажалай бүтээсые дээшэлүүлгэ, шэнэ техникэ хэрэглэлгэ, продукциин шанар һайжаруулга мүн. Эдэ зорилгонуудые бэелүүлхэ хэрэгтэ нэн түрүүн урмашуулгын фонднууд зүбөөр хэрэглэгдэхэ ёһотой.

Тэрэшэлэн колхозуудташье ажалай түлөөһэн хүдөө ажахыдахи ажалай бүтээсые дээшэлүүлхэ хэрэгтэ нүлөөлхэ зэргэтэй. Үнгэрһэн табан жэлдэ олонхи колхозууд гэшүүдтээ һара бүри лаб үгтэхэ мүнгэн түлөөһэндэ ороһон байна. Ниитын үйлэдбэриие хүгжөөхын, ажалай бүтээсые дээшэлүүлхын, хүдөө ажахын ургамалнуудай ургаса, мал ажалай ашаг шэмэ дээшэлүүлхын, колхозуудай үйлэдбэриин хэрэгсэлнүүдые һайнаар ашаглахын тула энэ гуримые гүйсэд хэрэглэхэ шухала.

Ажалай бүтээсые дээшэлүүлхэ талаар табан жэлэй даабаринуудые дүүргэлгэ хадаа ажахын хүтэлбэриин бүхы шатада эмхидхэлэй горитой хүдэлмэри ябуулха эрилтэ табина. Ямаршье бодомжогүйгөөр, предприятиин арга боломжонуудые элсүүлээгүйгөөр эдэ зорилгонууд өөһэдөө дүүргэгдэхэгүй байна. Министерство ба зургаанууд, нэгэдэлнүүд, предприяти болон колхозууд ажалай бүтээсэ дээшэлүүлхэ талаар табан жэлэй түсэбэй дүүргэлтэ хангаха тодорхой хэмжээнүүдые зохёохо болоно. Тэрэ хэмжээнүүдэйнь уг зорилгодо юун орохоб гэхэдэ, бүтээсэ ехэтэй шэнэ техникэ хэрэглэхэ, ашаглагдажа байһан предприятинуудай түхеэрэлгэнүүдые һэльбэн шэнэлхэ, комплексно оньһожоруулга, автоматизаци хэхэ, үйлэдбэреэ тусхай шэглэлтэйгээр мэргэжүүлхэ, технологиёо шэнэдхэн хубилгаха, ажалай эмхидхэл һайжаруулха хэрэг болоно.

Арадай ажахыдахи материальна бүхы нөөсэнүүдые һайнаар хэрэглэхэ гэшэ табан жэлэй түсэбэй дүүргэлтэдэ эд зөөри элсүүлгын шухала арга нүхэсэл болоно. Арга боломжо, нөөсэнүүдые хэрэглэхэ асуудалда эзэн бусаар хандаха ушар олохон предприятида үзэгдэнэ. Материал, түлишэ, электрын элшэ хүсэ гаргашалха нормонууд хэтэрмэ ехэнүүд.

Мүнөө үеын научно-техническэ түйлалтанууд материальна эд зөөри арьбалха ябадалда хэрэглэгдэхэ ёһотой. Машинануудай шэнэ конструкци, технологическа процессүүд, онсо илгаатай материалнууд, һайн шанартай түүхэй эд — эдэ бүгэдэ түлишэ, түүхэй эд, бусад хэрэгсэлэй гаргашые бага болгохо арга олгоно.

Гол фонднуудые һайнаар ашагладаг болохо — тон шухала зорилго мүн. Хүдэлжэ байһан предприятинуудые дүүрэн хүсэн соонь ашаглаһанай ашаар юһэдэхи табан жэл соо 5 миллионһоо дээшэ тонно булад, 8,5 шахуу миллион тонно утэгжүүлгэ, 1,8 миллион тонно цемент, 30 миллионһоо дээшэ паар гутал ба бусад продукци ехээр абахаар хараалагдана. Гэбэшье зарим министерствэнүүд гаргаша харюулха фондые бэелүүлээдүй байһаар. Табан жэлэй түсэбэй дүүргэгдэжэ байха үедэ министерствэнүүд, СССР-эй зургаанууд ба союзна республикануудай Министрнүүдэй Соведүүд ашаглагдажа байһан предприятинуудай үйлэдбэрилдэг продукциин хэмжээе ехэ болгохын тула хамаг юумэ хүү хэхэ ёһотой.

Олонхи ушарта предприятинуудай үйлэдбэриин шэнэ хүсэн тон удаан саг соо ашаглалгада үгтэнэ. Энэ хадаа хангалтагүй хүдэлмэриин, техникэ хэрэглэжэ шадаагүй байһанай үрэ дүн гэшэ. Үйлэдбэриин шэнэ талмайнуудые удаан саг соо ашаглагдангүй байдаг ушарые саашадаа тэсэхын аргагүй.

КПСС-эй XXIV съезд дээрэ предприятинуудай, илангаяа машина бүтээлгэ дээрэ халаануудай хүдэлмэриин аша үрые һайжаруулха тушаа онсо тэмдэглэгдэһэн бэлэй. Табан жэлэй түсэб дотор түхеэрэлгэнүүдэй ашаглагдаха болзорые һунаах гэжэ хараалагдаһан, тэрэнэй ашаар капитальна бага гаргашатайгаар продукци үйлэдбэрилгэеэ дээшэлүүлжэ болоно. Министерство болон зургаанууд түхеэрэлгэнүүдые һайнаар ашаглаха талаар хараалагдаһан хэмжээнүүдээ бэелүүлхэ уялгатай.

Наука ба техникын түйлалтануудые түргөөр нэбтэрүүлхын тулада зохихо эрхэ байдал хангаха гэшэ ажахын хүтэлбэриин органуудай гол шухала зорилгонуудай нэгэн. Энэ талаар КПСС-эй Центральна Комитет ба правительство хэдэ хэдэн хэмжээнүүдые абанхай. Промышленность ба барилгын элдэб һалбаринуудай хоорондо научно-техническэ ба үйлэдбэриин түйлалтануудые андалдан абалсаха хэрэг үргэдхэгдэжэ, һайжаруулагдажашье байна. Шэнэ техникэ ашаглаха фондын мүнгэ зөөри горитойгоор дээшэлүүлэгдэнэ, тэрэниие хэрэглэхэ газаршье олошорно. Материальна баланс ба хубаарилгын түсэб соо предприятинуудай үйлэдбэри хүгжөөхэ хэрэгтэ зорюулагдаһан түхеэрэлгэнүүд ба материалнуудай нөөсэ хараалагданхай.

Ниитэ үйлэдбэриин хэмжээндэ абажа үзэхэдэ, шэнэ, һайн ашаг ехэтэй продукциин хэды хуби эзэлдэг болоһые хараадаа абалсан, урмашуулгын фонднууд тодорхойлогдохо юм. Энэ ушар мүнөө үеын техникэ гаргахын түлөө хүдэлмэришэдэй урмашуулга үргэдхэхэ байна.

Шэнэ продукци гаргалгада ехээр туһалха, барилгын сметнэ сэн ба үйлэдбэриин гаргаша бага болгохо хэрэг хангаха үнэ сэнгэй зүбөөр табигдаһан гурим научно-техническэ дэбжэлтэ түйлалтада ехэ үүргэ дүүргэхэ ёһотой.

Мүнөө хэрэглэгдэжэ байһан оптово сэнгүүд табан жэл соо хубилгагдаха. Машина бүтээлгын промышленностиин гол продукциин оптово сэн 10—12 процентээр, электронико, прибор бүтээлгын, радиотехникын хэрэгсэлнүүдтэ — бүри ехээр хямдаруулагдаха. Үйлэдбэридэ мүнөө үеын техникэ үргэнөөр хэрэглэхэ ябадал хапгахын тула зарим продукцинуудай сэнгэй тэнсүүри гуримшуулагдаха юм.

Розничнэ сэнгүүд тухай хэлэхэ болоо һаа, КПСС-эй XXIV съездын Директивэнүүдээр тодорхойлогдоһоной ёһоор, табан жэлэй туршада тэдэниие тогтууритай болгожо, товарна нөөсын хэмжээгээр зарим эд бараанай үнэ сэн хямдаруулагдаха байна. Сэн тогтоодог комитет, тэрэнэй органууд нютаг дээрээ сэн тогтоолгын хойноһоо, илангаяа шэнэ эд хэрэгсэлэйхидэ хиналта шалгалта шангадхаха, сэн тогтоолгын талаар гүрэнэй журам эбдэхэ ушар усадхаха уялгатай.

Арад зоной байдал һуудал һайжаруулха, промышленность, хүдөө ажахы, арадай ажахын бусад һалбаринуудые хүгжөөхэ талаар табан жэлэй түсэб соо хараалагдаһан хэмжээнүүдые бэелүүлхэдэ айхабтар ехэ мүнгэн зөөри хэрэгтэй болохо. Бюджедээр, мүн ажахынуудай зөөреэр хэгдэхэ гүрэнэй гаргашанууд табан жэлэй туршада нэгэ хахад дахин дээшэлжэ, 1975 ондо 360 миллиард түхэриг болохо юм.

Табан жэлэй туршада хэгдэхэ гүрэнэй гаргашанууд гол түлэб социалис ажахынуудай нөөсэһөө һомологдохо. Олзо доходоймнай гол ургалта мүнөө үеын үйлэдбэриин аша үрые дээшэлүүлгэһээ эхи үндэһэтэй. Тиимэһээ нөөсэ хэхэ бүхы арга боломжо хэрэглэхэ, гүрэнэй мүнгэ зөөри гамтайгаар гаргашалха, бүхы юумэндэ арьбалалта хэхэ зорилго ажахын эмхинүүдэй урда табигдана. Арьбалалта хэхэ гурим—социалис үйлэдбэриие ашаг үрэ ехэтэй болгохын түлөө амжалтатай тэмсэхэ эрхэ байдал мүн. Министерство, зургаанууд ба предприятинууд үйлэдбэриингөө ашаг үрэ дээшэлүүлгэ хангаха, арга боломжонуудаа эзэн ёһоор хэрэглэхэ уялгатай. Предприятиин хүдэлмэриин финансова үрэ дүнгэй түлөө ажахын хүтэлбэрилэгшэдэй харюусалга дээшэлүүлхэ шухала. Бүхы нэгэдэл ба предприятинууд олзо доход оруулха түсэбөө хэлбэришэгүйгөөр дүүргэхэ ёһотой.

Байгша табан жэлдэ материальна үйлэдбэриин һалбаринуудай болон хүн зониие хангалгада хабаатай ажахын тоосоото бүхы предприяти, организацинуудые түсэблэлгын, экономическа урмашуулгын шэнэ арга методто оруулжа дүүргэхэ хэрэгтэй. Бүхы совхозууд гүйсэд ажахын тоосоондо орожо дүүрэхэ. Барилгын организацинууд бүрин бэлэн болоһон барилгануудай түлөө захилшадтаяа тоосоогоо хэдэг болохонь. Экономическа реформые саашадань хүгжөөжэ гүнзэгырүүлхэдэ, научно-техническэ дэбжэлтэ түргэдхэхэ хэрэгтэ, ажалай бүтээсэ дээшэлүүлхэ, продукциин шанар һайжаруулха хэрэгтэ тэрэнэй үзүүлдэг нүлөөниинь улам ехэ болохо юм.

Промышленностьда хүтэлбэриин эмхидхэлэй байгууламжые саашадань һайжаруулха шухала хэмжээн хадаа **бии байгаа нэгэдэлнүүдые хүгжөөхэ,** шэнэ нэгэдэлнүүдые байгуулха, харин хүдөө ажахыда — үйлэдбэриин хамжалгые улам үргэдхэжэ, аграрно-промышленна предприяти болон нэгэдэлнүүдые байгуулха ябадал болоно.

Үйлэдбэриин саашадаа бөөгнэрэлгэ, хүтэлбэриин бүри үрэ ехэтэй, эгээлэй гуримда оролго хадаа нэгэдэлнүүдые ниитын үйлэдбэриин ажахын тоосоото гол звено болгохо ябадалда хүргэхэ байна.

Хоёр-гурбан звенотой хүтэлбэриин байгууламжада орожо үргэлжэлхэбди. Министерство, зургаанууд хүтэлбэриин экономическа арга методүүдые хүгжөөхэ, мүнөө үеын хүтэлбэриин эмхидхэлэй техникые үргэдхэн, һайнаар ашаглаха, хүтэлбэриин аппарадые сомор, үнэгүй болгохо ёһотой. Табан жэлэй туршада электронно-тоололгын техникые хэрэглэн, экономико-математическа методүүдые ашаглан түсэблэхэ, мүн һалбари, нэгэдэл болон предприятинуудые хүтэлбэрилхэ 1.600 гаран автомат системэнүүдые байгуулжа, ашаглалгада оруулхаар хараалагдана.

Экономическа урмашуулгын фонд гэшэ нэгэдэл болон предприятинуудай ажахын тоосоото ябуулгын экономическа шухала үндэһэ һууринуудай нэгэн мүн. Арадай ажахын һалбаринуудтахи ашаг олзоһоо эдэ фонднуудта гаргагдадаг мүнгэ зөөриин хэмжээе табан жэлэй туршада 1,7 дахин ехэ болгохоор хараалагдана. Профсоюзуудта энэ талаар үргэн эрхэ олгогдожо, урмашуулгын фондые бии болгожо, зүбөөр гаргашалхын хойноһоо ажалшадай хиналта бэелүүлэгдэхэ байна.

Министерство, зургаанууд болон союзна республикануудай Министрнүүдэй Соведүүд табан жэлэй жэл бүридэ хараадуулан, предприяти, барилга болон организаци бүхэнэй табан жэлэй түсэбүүдые (экономическа нормативуудые оруулалсан) богонихон болзор соо баталан абаха ёһотой. Энэ шухала хүдэлмэри тон богони болзорто дүүргэгдэхэ ёһотой.

Манай экономико элдэб һалбари, үйлэдбэринүүдэй орёо комплекс болонхой. Һалбари хоорондын холбоое зүбөөр эмхидхэхэ гэшэ арадай ажахые амжалтатайгаар хүгжөөхэ шухалын шухала эрхэ нүхэсэл мүн.

Һалбаринууд болон предприятинуудай хоорондын харилсаанда хэрэглэгшын хэрэглэмжэ тухай, ниитын ажалые алмаха тухай һанаагаа зобохо гэшэ гол хүтэлбэри, гол ёһон болохо зэргэтэй.

Захил бүтээгшэд гансал өөрынгөө зургаанай бэшэ, харин бүхы гүрэнэй аша туһые хододоо харалсажа, гансал манда бэшэ, харин хэрэглэгшэдэмнайшье хэр ехэ гаргашалгын алмалта болохо үгэнэб гэжэ хододоо харадаг байха ёһотой. Эгээл иимэ ябадал манай экономикын социалис ёһондо гүйсэд таарана бшуу. Захил бүтээгшэд хэрэглэгшэдэ тон захилайнь ёһоор, мүн саашадань болбосоруулхадань бэлэн хилбар болгоод түүхэй эд, материал болон хахад фабрикадуудые дамжуулан үгэдэг байха уялгатай.

Жэшээнь, металлурганууд хэмжүүрэй, профилиин, шанарай талаар захил хэгшын эрилтэдэ гүйсэд тааралһан прокат машина бүтээгшэдтэ үгэдэг байха ёһотой. Өөһэдынгөө зүгһөө, машина бүтээгшэд үйлэдбэрилэн гаргагдаһан машинануудые запасной частьнуудаар, һэлгэгдэдэг узел,деталяар болон гарантийна заһабарилгаар гүйсэд хангаха уялгатай. Модо болбосоруулдаг промышленность хюрөөдэгдэһэн модоёо һайса хатаагаад, хэмжүүрэй болон янзын талаар хэрэгтэй соонь хэрэглэгшэдтэ үгэхэ, харин барилганудта барилгын зүйлнүүдые гүйсэд дүүргэгээд, гоёон шэмэглээд үгэдэг байха зэргэтэй. Эдэ мэтэ бусадшье жэшээнүүдые харуулжа болохо байгаа.

Һалбаринууд хоорондын холбоое һайжаруулхын тулада үшөө ехэ юумэ хэхэ хэрэгтэй. Саашадань болбосоруулхада мууса бэлдэгдэһэн материал болон түүхэй эдэй үгтэдэг байһан ушарһаа арадаймнай ажахы ехэ зөөри, мүн хүдэлмэриин хүсэ үлүү гаргашална. Олон предприятинууд тиимэ материалые шандань хүргэхын гү, али запасной часть, метиз болон инструментнүүдые бэлдэхэхын тулада тусхай мастерской болон томо цехүүдыешье байгуулха баатай болодог.

Түсэблэлгын органууд болон министерствэнүүд дээрэһээ доошонь гэхэ гү,али Госплан — министерство — предприяти гэһэн шугамаар лэ түсэблэлгэ бэелүүлхэ ябадалда гол анхаралаа хандуулдаг. Харин хажуу тээшэнь түсэблэхэ гэхэ гү, али һалбари, предприятинуудай хоорондын эгээл зохисотой технологическа холбоо харилсаае бүрилдүүлхэ тушаа түсэблэлгэ мүн лэ һайжаруулагдаха ушартай.

Технологическа талаһаа урданайхиһаа һайнаар бэлдэгдэһэн продукци үйлэдбэрилхын тулада зарим предприятинуудта нэмэлтэ гаргаша хэхэ ушартай болохо байна. Гэбэшье энээниие зайсахын аргагүй. Зарим ушарта түүхэй эд болон материалые хэрэглэгшын эмхидэ нэмэжэ болбосоруулха ябадал эмхидхэбэл, экономическэ талаараа ашагтай байжа болохо юм. Ниитын гаргашые яагаа һаа бага болгохоор байнаб гэжэ хараад, бодомжолго һайнаар хээд лэ, энэ зорилгые шиидхэдэг байха ушартай. Тиигэбэл арадай ажахы түүхэй эд, хүдэлмэриин хүсэ, шэрэлгын арга хэрэгсэлнүүдые ехээр алмаха, түхеэрэлгые бүри үрэ ехэтэйгээр ашаглаха байна бшуу.

Хэрэглэшэд өөрынгөө талаһаа ондоо тээһээ абтадаг продукциин шанарта эрилтээ улам шангадхаха ёһотой. Хэрэглэгшэдэй уран зэргэ соонь хэһэн эрилтые захил бүтээгшэд шууд бэелүүлхэ уялгатай. Энэ талаар Госснаб болон нютагуудтахи тэрэнэй органууд ехэ үүргэ дүүргэхэ байна. Энэ гүрэн түрын удха шанартай хэрэгтэ тэдэнэр түбхын түрүүндэ хэрэглэгшын аша туһые хамгаалха ёһотой. Ойрын сагта захил бүтээгшэд болон хэрэглэгшэдэй хоорондохи саг үргэлжын, эгээл тааруу зохид холбоо харилсаае тогтоожо дүүргэхэ хэрэгтэй. Иимэ холбоонууд ажахын договорнуудаар батадхагдаха ушартай. Табан жэлэй түсэбые жэл бүхэндэ хубааһан ушар энэ талаар һайн эрхэ нүхэсэл олгоно.

Табан жэлэй түсэбөөр хараалагдаһан орёо, шанга зорилгонуудые дүүргэхын тулада **гүрэнэй жаяг заршамые эрид һайжаруулха, ажахын хүтэлбэриин бүхы шатануудта харюусалга дээшэлүүлхэ хэрэгтэй.** Бүхы показательнуудаар табан жэлэй түсэб, тэрэнэй жэл бүриин даалгабаринууд хэр зэргэ дүүргэгдээб, энээнһээ дулдыдуулан лэ министерство, нэгэдэлнүүд болон предприятинуудай ажал сэгнэгдэхэ ушартай. Хамжажа захил бүтээхэ талаар түсэбтэ даалгабари, уялгануудаа дүүргэһэнэй, бүхы янзын продукци бүтээхэ талаар түсэб дүүргэһэнэй түлөө гүрэнэй үмэнэ харюусалгатай байха тухай, продукциин шанарай түлөө хэрэглэгшын үмэнэ харюусаха, ажалай үндэр бүтээсэ түйлахаар үйлэдбэриие эмхидхэһэнэй түлөө өөрынгөө коллективэй үмэнэ харюусалгатай байха тухай түбхын түрүүндэ эндэ хэлэгдэнэ. Түсэбтэ даалгабари болон договорно уялгануудые дүүргээгүйн түлөө заатагүй экономическа, захиргаанай шанга хэмжээнүүд абтадаг байха ёһотой. Гүрэнэй арбитражай органууд түсэбтэ болон договорно жаяг заршам бэхижүүлхэ талаар ехэ үүргэ дүүргэхэ болоно. Харин мүнөө тэдэнэр өөһэдынгөө эрхые гүйсэд эдлэнэгүй.

Коммунис парти болон Совет гүрэн ажахын хүтэлбэрилэгшэдые үндэрөөр сэгнэжэ, тэдээндээ этигэдэг, тэдэнээ хүндэлдэг. Гэбэшье этигэн найдахынгаа хажуугаар мүн хододоо шанга эрилтэ табидаг байха ёһотойбди.

Үсэглэлдэр ажалаа дүүргэһэн партиин Центральна Комитедэй Пленум дээрэ үгэ хэлэхэдээ, нүхэр Л. И. Брежнев арадай ажахын һалбаринуудые хүтэлбэрилгэдэ дутагдалнуудтай байһанайнь түлөө зарим министерствэнүүдые хурсаар, зүбөөр шүүмжэлһэн байна. Эрдэм ухаанай, техникын түйлалтануудые үйлэдбэридэ ааляар нэбтэрүүлдэг ябадал, предприятинуудые техническэ талаарнь зэбсэгжүүлхэ, ажалай бүтээсые дээшэлүүлхэ тушаа хэмжээ ябуулгануудай тодорхой түсэбгүй байдаг ушар, үйлэдбэриин предприяти, машина техникые дутуугаар ашаглаха, барилга хэхэ, шэнэ предприятинуудые ашаглалгада оруулха тогтоогдоһон болзорые дүүргэхэгүй ябадалнууд илангаяа тэсэшэгүй байна. Министерство, зургаануудай хүтэлбэрилэгшэд энэ шүүмжэлэлһээ зохихо тобшолол хэхэ ёһотой.

Абтаһан шиидхэбэриин экономическа, техническэ талаараа хэр зэргэ үндэһэлэгдэнхэй байһанай түлөө, материальна зөөри болон ажалай хүсые хэр зүбөөр ашаглаһанай түлөө, гүрэнэй даалгабаринуудые хэр һайнаар дүүргэлтэ болгоһоной түлөө хүтэлбэриин звено бүхэндэ хүтэлбэрилэгшын өөрын харюусалга улам дээшэлхэ ушартай.

Заримдаа эзэн бусаар ажахыда хандаха, зөөри зөөшэ урихэ, элдэб үлүү гаргаша хэхэ ушарнууд дайралдадаг. Зарим газарта түсэб дүүргэһэн тухай тоосоонуудта үлүү тоонуудые нэмэхэ, дүүргэгдээгүй барилгануудые тушаажа абаха ябадал ушардаг. Энэ хадаа гүрэниие сэхэ мэхэлһэн ябадал гэжэ харагдаад, зэмэтэй нюурнууд хуулиин бүхы эрилтээр харюусалга дааха ёһотой.

Капитальна барилгын түсэбые дүүргэһэнэй түлөө харюусалгые дээшэлүүлхэ тухай тусгаар хэлэхэ шухала. Предприятинуудые ашаглалгада оруулха түсэб саг соонь дүүргэһэнэй, сметнэ үнэ сэнгые сахиһанай, ажалай бүтээсэ дээшэлүүлхэ, барилгануудые материально-техническэ талаар хангаха даалгабаринуудые дүүргэһэнэй түлөө министерствэнүүдһээ, барилгын хүтэлбэрилэгшэд болон захил бүтээгшэдһээ шангаар асуудаг болохо шухала.

Даажа абаһан хүдэлмэриингөө түлөө ажахын хүтэлбэрилэгшэдэй, хүдэлмэрилэгшэн бүхэнэй харюусалгые дээшэлүүлхэдээ, мүн дүүргэлтые шалгаха хэрэг һайжаруулха шухала. Гүрэнэй жаяг заршам бэхижүүлхэ гэшэ хүтэлбэриин бүхы органуудай хүдэлмэриин шанарые, арга методүүдые һайжаруулха уялгата эрхэ нүхэсэл, юһэдэхи табан жэлэй түсэбые амжалтатайгаар бэелүүлхэ нүхэсэл мүн.

V. СССР-эй арадай ажахые 1972 ондо хүгжөөхэ гүрэнэй түсэб тухай

КПСС-эй XXIV съездын шиидхэбэринүүд орон доторнай бүгэдэ арадай политическа болон ажалай эдэбхи үүсхэл бадаруулба. Юһэдэхи табан жэлэй түрүүшын жэл болохо 1971 оной түсэбэй гол даалгабаринууд дүүргэгдэхэнь гэжэ 1971 оной 10 һарын хүдэлмэриин даб дээрэ согсологдоһон дүн харуулна.

Промышленность жэлэй түсэбһөө гадуур 5 миллиард гаран түхэригэй продукци бүтээн гаргахань. Абтаһан орооһомнай бүхы дээрээ 180 миллион тонно шахуу болобо. Мал, шубуу худалдан абаха түсэб үлүүлэн дүүргэгдэхэ. Хлопок һайнаар ургуулагдаа. Энэмнай хүдөө ажахын ажалшадай ехэ амжалта мүн. Капитальна һомололгын хэмжээн дээшэлжэ, гол фонднуудые ашаглалгада оруулга ехэ болоо. Транспортын бүхы янзын ашаанай эрьесын даалгабаринууд үлүүлэн дүүргэгдэе.

Хүн зоной бодото олзо доходые дээшэлүүлхэ даабаринууд дүүргэгдэхэ байна. Салин хүлһэ, пенси дээшэлүүлхэ тушаа гансал 1971 ондо бэелүүлһэн шэнэ хэмжээ ябуулганууд аяар 19 миллион хүндэ хабаадана.

Табан жэлэй түрүүшын жэлдэ совет экономикын хүгжэлтын дүнгүүд хоёрдохи жэлдэнь арадай ажахын бүхы һалбаринуудай бүри амжалтатайгаар хүдэлмэрилхэ һайн үндэһэ һуури олгобо.

(Түгэсхэлынь 4-дэхи нюурта).

НҮХЭР А. Н. КОСЫГИНАЙ ЭЛИДХЭЛЭЙ ТҮГЭСХЭЛ

(Эхиниинь 1—2—3-дахи нюурнуудта).

Гэхэтэй хамта 1971 оной ажахын ябуулгада нилээд ехэ дутагдалнууд бии байна. Гурбадахи кварталда промышленна үйлэдбэриин ургалта зарим тэды аалидаа. Үйлэдбэриин предприятинуудые, машина зэбсэг ашаглалгада оруулха түсэб дутуу дүүргэгдээ, харин зарим һалбаринуудта шэнэ техникэ бии болгохо, нэбтэрүүлхэ талаар түсэб дутуу дүүргэгдээ. Арадай хэрэглэмжын зарим эд товарнуудые үйлэдбэрилхэ талаар даалгабаринууд дутуу дүүргэгдэнэ. Товарай эрьесын ниитэ хэмжээнэй талаар түсэбэй дүүргэгдээшье һаа, зарим эд товарнууд хүсэд хэрэгтэй соогоо үшөөл бүтээгдэдэггүй байһаар. Эдэ дутуу зүйлнүүдээ бүри энэ жэлдэ хүсэлдүүлхэ гэжэ хамаг бүхы хэмжээнүүдые абаха шухала.

Табан жэлэй түсэбтэ хабаатай материалнуудтай хамта мүн 1972 оной арадай ажахын түсэбэй дэлгэрэнгы показательнууд таанадта үгтэнхэй. Эдэ мүн лэ КПСС-эй XXIV съездын директивэнүүдтэй гүйсэд тааралдана.

1972 оной түсэб хадаа табан жэлэй түсэбэй таһаршагүй нягта хубинь мүн. Тиин тэрэнэй даалгабаринуудые дүүргэлтэ бүхы табан жэлые амжалтатайгаар бэелүүлхэдэ нилээд ехэ туһа нэмэри болохо юм.

1972 ондо арадай ажахые хүгжөөхэ талаар иимэ гол показательнууд хараалагдаба гэбэл:

	1972 оной ургалта—1971 онойхидо проц. хүлеэгдэжэ байгаа дүүргэлтэ)
Национальна доход	6,2
Промышленна продукци	6,9
тэрэ тоодо:	
«А» бүлэг	6,8
«Б» бүлэг	7,1
Бүхы янзын транспортын ашаанай эрьесэ	5
Капитальна һомололгын ниитэ хэмжээн	5,7
Промышленностьдахи ажалай бүтээсэ	6,1
Розничо товарай эрьесэ	7,7
Хүн бүхэнэй бодото олзо доход	5,2

1972 ондо 1971 онойхидо орходоо хүдэлмэриин үдэр табан хоногоор үсөөн байха гэжэ хараада абаха хэрэгтэй. 1972 ондо, 1971 онойхитой сасуулбал, промышленна продукци үйлэдбэрилгын хэмжээнэй 6,9 процентээр ехэдхэхэ ёһотой тула дээрэ хэлэгдэһэн зүйлые хараада абан, сүүдхэ бүриин үйлэдбэриие бүри ехээр—7,9 процентээр нэмээхэ ёһотой болоно. Эдэ онсо зүйлнүүд 1972 ондо үйлэдбэри ябуулхын тулада нягта һайнаар, али бүхы талаар бэлэдхэхые министерство, нэгэдэлнүүд болон предприятинуудһаа эринэ. Бүри байгша оной үлэһэн саг соо хүдэлмэриин хэмжээе нилээд дээшэлүүлхэ шухала.

Промышленна үйлэдбэриин байгууламжада нилээд хубилалта хэхэ гэжэ 1972 оной түсэб соо хараалагданхай. Арадай хэрэглэлэй эд товар гаргадаг промышленностиин һалбаринууд түргэнөөр хүгжөөгдэхэ гэжэ хараалагдана. Хүдөө ажахын материально-техническэ үндэһэ һуурииие саашадань бэхижүүлхэ хэрэгтэ нилээд ехэ мүнгэ зөөри гаргагдаха.

Хүдөө ажахые 1972 ондо хүгжөөлгэдэ гүрэнэй болон колхозой мүнгэ зөөриһөө гаргашалагдаха капитальна һомололго 22,9 миллиард түхэриг байхаар хараалагданхай. Колхоз, совхозуудта 316 мянга гаран трактор, 187 мянган ашаанай автомобиль, 2,8 миллиард түхэригэй хүдөө ажахын машинанууд эльгээгдэхэ юм. Хүдөө ажахыдамнай шэнэ, бүри бүтээсэ ехэтэй техникэ орожо эхилхэнь. 1972 ондо 53,5 миллион тонно, шанарынь нилээд һайжаруулагдаһан минеральна үтэгжүүлгэ бэлдэгдэхэ. Тэрэшэлэн хүдөө ажахын продукциие үйлэдбэрилгэ болон худалдан абалгые ехэдхэхээр хараалагдана.

Транспортын бүхы янзые түргэнөөр хүгжөөхэ гэжэ түсэб соо хараалагдаа.

1972 ондо 92,5 миллиард түхэригэй хэмжээнэй капитальна хүдэлмэри бэелүүлхэ хэрэгтэй. Энэнь 1971 ондо хэгдэхэ хүдэлмэридэ орходоо 7,5 процентээр ехэ.

Табан жэлэй түрүүшын хоёр жэлэй туршада 25 миллион шахуу киловатт хүсэтэй шэнэ агрегадууд электростанцинуудта, мүн 22 миллион тонно нефть ахилэн буйлуулха шадалтай машина техникэ ашаглагдаха, тэрэшэлэн 39 миллион тонно нүүрһэ абаха, 6 миллион шахуу тонно прокат үйлэдбэрилхэ, 9,6 миллион тонно минеральна үтэгжүүлгэ гаргаха, 550 мянган тонно пластмасса, 45 миллион хэһэг трикотаж, 42 миллион паар арһан гутал гаргажа шадаха хүсэтэй машина техникэ ашаглалгада оруулагдаха ёһотой.

Ерэхэ жэлдэ олон шэнэ томо предприятинууд ашаглалгада оруулагдаха ёһотой. Тэрэнэй тоодо Нурекскэ ГЭС, Углегорско ГРЭС, Ново-Липецкэ металлургическа заводто доменно пеэшэн, Карагандагай заводто хүсэтэ прокатна стан, Белоцерковско шиннэ комбинат, Донецкэ экскаваторай завод, Тернопольдо саарһан бүдэй комбинат, Пинскэ трикотажай комбинат болон бусад олон предприятинууд барижа дүүргэгдэхэ байна.

Капитальна барилгын түсэбые заатагүй дүүргэлтэһэө табан жэлэй амжалта нилээд ехээр дулдыдаха юм. Гэбэшье илангаяа хүнгэн болон эдеэ хоолой промышленностиин барилганууд эдэ түсэбүүдые дүүргэдэггүй ябадалтай олон хүтэлбэрилэгшэдэй эбсэдэг болошоһониинь шаналмаар. 1972 ондо дүүргэгдэхэ бүхы барилганууд тогтоогдоһон болзор соо ашаглалгада оруулха гээшэ бүхы барилгашадай нэрэ хүндын хэрэг мүн.

Материальна үйлэдбэриин бүхы һалбаринуудые нилээд хүгжөөһэнэй үндэһөөр ороноймнай национальна доход 1972 ондо 6,2 процентээр нэмэхэ. Национальна доходой нэмэлтын 83 процент шахуунь ажалай бүтээсые дээшэлүүлһэнһээ абтаха ёһотой. Хүн бүхэндэ хараадуулһан бодото олзо доходые 5,2 процентээр ехэ болгохо гэжэ хараалагдана.

1972 ондо, юһэдэхи табан жэлэй зорилгонууд тухай найруулгада энээн тухай хэлэгдэһэнэй ёһоор, арад зоной байдалые саашадань һайжаруулха, түбхын түрүүндэ салин хүлһэ дээшэлүүлхэ талаар хэмжээнүүд бэелүүлэгдэхэ.

Хүн зоной улам ехэ боложо байгаа мүнгэн олзые хангахын тулада розничо товарай эрьесые 177,5 миллиард түхэриг хүртэр гү, али 7,7 процентээр ехэдхэхээр хараалагдана. Эдеэ хоолой болон промышленна товарнуудые хэрэглэлгэ ехэ болохо.

Байрын гэрнүүд, культурна ажаһуудалай барилга урда мэтэ ехээр хэгдэхэ. 1972 ондо хамта дээрээ 115,1 миллион дүрбэлжэн метр талмайтай байрын гэрнүүд баригдаха юм. Үхибүүдэй саад болон яслинууд, арадай һуралсалай, соёлой болон элүүрые хамгаалгын эмхи зургаанууд олошорхо.

1972 ондо бүхы союзна республикануудай экономикые саашадань хүгжөөхэ, хүн зонойнь байдалые һайжаруулха гэжэ түсэб соо хараалагдана. Ерэхэ жэлэй түсэбые амжалтатайгаар дүүргэхэ бүхы арга боломжо манда бии.

Нүхэд депутадууд! Партиин Центральна Комитедэй Пленум КПСС-эй болон Совет гүрэнэй уласхоорондын ябуулгын асуудалнуудые хаража үзөө. КПСС-эй XXIV съездын гадаадын политикын талаар хараалһан хараа шугамые бэелүүлхын тула Центральна Комитедэй зүгһөө эдэбхитэй, үрэтэй ябуулгын хэгдэжэ байһые Пленум нэгэн һаналаар һайшааба. Энэ хадаа империализмын булимтархы политикада эсэргүү тэмсэлэй, эб найрамдалай, арадуудай аюулгүй байдал болон социальна дэбжэлтын түлөө тэмсэлэй хараа шугам юм гэжэ бүгэдэндэ мэдээжэ.

VI. Гадаадын экономическа холбоо харилсаан

Совет гадаадын политикын гол ехэ хүсэниинь юун бэ гэхэдэ, тэрэ бүгэдэ арадай дэмжэлтэдэ, хүдэлмэришэн ангиин, колхозно таряашадай, манай интеллигенциин политическэ болон ажалай ехэ эдэбхи үүсхэлдэ түшэглэнэ гэжэ КПСС-эй ЦК-гай Пленум дээрэ тэмдэглэгдэһэн байна.

Бүхы табан жэлнүүдэй туршада совет арадай харуулһан ажалай баатаршалга ниитын шэнэ байгуулалтын айхабтар ехэ булюу талатай байһанай, марксистско-ленинскэ үзэл сурталай үнэн зүб байһанай, манай алдарта Коммунис партиин үйлэ хэрэгэй илагдашагүй байһанай эгээл үнэншэмэ тодо, бүхэдэлхэйн түүхэтэ баримта боложо үгөө юм.

Энэ ехэ баатаршалгатай адли юумэ капитализмын дэлхэй харуулжа шадаха аал? Үгы, шадахагүй. Бэе бэедээ харша хоёр социально-экономическа байгуулалтын дэлхэй дээрэ зэргэ оршон байгаа бүхы саг соо капитализмын талаһаа булюу зүйл оройдоо үзэгдэхэгүй.

Һүүлэй жэлнүүдтэ дэлхэйн капиталис ажахыда юун үзэгдэнэб гэхэдэ, тол империалис оронуудта үйлэдбэриин хүгжэлтэ аалидаад байна. Эдэ жэлнүүдтэ ажалгүйдэлгэ олошоржо, мүнгэнэй үнэ сэн бууража, бюджедүүдтэ улам ехэ бэрхэшээл тохёолдожо, Баруунай валютна система доройтолгодо орожо байгаа. Капитализмын эгээл томо хүгжэнги орон болохо Америкын Холбоото Штадуудта 60-аад онуудта промышленна үйлэдбэриин жэлэй дунда хэмжээнэй ургалта хоёр дахин шахуу бага болоо: 1961-1965 онуудта 5,7 процент байһанаа, 1966-1970 онуудта 3,2 процент хүрэтэр доошолоо. Харин 1969 оной хоёрдохи хахадһаа США-гай экономико доройтолгын үедэ орожо эхилээ. Байгша оной юһэн һарын промышленна үйлэдбэриин хэмжээн 1969 оной мүн лэ иимэ үеын хэмжээнтэй сасуулбал оройдоол 96 процент болоһон байна. Эд болбосоруулгаг промышленностьда, хара металлурги, транспортна болон юрэнхы машина бүтээлгэ, мүн бусад һалбаринуудта үйлэдбэриин хэмжээн бүри доогуур болонхой. Англида промышленна үйлэдбэри урагшаа ябахаяа болинхой. Уласхоорондын валютна фондын һаяхан тунхаглагдаһан элидхэл соо тэмдэглэгдэһэнэй ёһоор, 1970 ондо болон 1971 оной түрүүшын хахадта дэлхэйн капиталис экономикын байдалынь «хэдэн шухала талаар муушаг байгаа». Экономическа ургалтын темпынь «1969-1970 онуудай һааталгаһаа гол түлэб дулдыдан, мүн США-дахи экономическа дэбжэлтын аалидаһан ушарһаа тэгшэ бэшэ, аали байгаа». Уласхоорондын валютна фонд эгээл иигэжэ мэдүүлээ. Харин энэ фонд капиталис гүрэнүүдэй экономическа хүгжэлтын үрэ дүнгые хэзээдэшье багадхажа харуулдаггүй бшуу.

Баруунай экономическа байдалай онсо зүйлынь хадаа гол империалис оронуудай монополинуудай хоорондохи мээрхэлдээтэй тэмсэлэй эрид хурсадалга болоно. Долларые уласхоорондын нөөсэ валюта болгон ашаглалгада үндэһэлһэн баруунай валютна системын ехээр доройтоһон ушарһаа энэ тэмсэлынь илангаяа хурсадаа юм.

Капиталис оронуудтахи валютна доройтолгоһоо гараха арга зам олохо һэдэлгэ мүнөө хэгдэжэ байна. Правительствануудай, уласхоорондын финансово эмхи болон монополинуудай түлөөлэгшэд өөһэд хоорондоо үгээ ойлгосожо, капиталис ажахыдахи уласхоорондын тоосооной муудашаһан онһые заһаруулха гэжэ оролдожо байна. Гэбэшье капитализмын дэлхэйдэ ямар үндэһөөр үгээ ойлгосодог бэ гэжэ һайн мэдээжэ бшуу. Капитал ехэтэй, хүсэ ехэтэйнь лэ тэндэ үлүү мүнгэ зөөри, нүлөөлхэ газар, дэлгүүр болон бусадые булимтаран абадаг ха юм. Тиин В. И. Ленинэй хэлэһэнэй ёһоор, империалис гүрэн томо байха бүрөө капиталис стол дээрэһээ эгээл томо зүһэмтэйень абахые оролдодог.

Һүүлэй жэлнүүдтэ капиталис дэлхэйн экономическа харилсаанда үзэгдэжэ байгаа зүйлнүүд энээн тухай гэршэлнэ бэшэ аал? Энэ дэлхэйн гол орон лэ эхин түрүүн валютна дэлгүүрнүүдые үнэгүй болошоһон долларнуудаар дүүргэжэ, бусад капиталис оронуудые хүсөөр финансын талаар хангагдаад, харин һүүлдэнь худалдажа абадаг зүйлнүүдтэ нэмэлтэ налог тогтоожо, Американ дэлгүүр дээрэ тэдэ оронуудые ехээр түриһэн байна. Энэ ехэ таагүй зүйл мэтээр олон хүнүүдтэ һанагдадаг. Гэбэшье капиталай дэлхэйдэ монополинуудай хоорондо, гүрэнүүдэй хоорондо ондоо ёһоор харилсаха үндэһэн байгаагүй, хэзээшье бии болохогүй.

Гүрэнэй-монополис гуримшуулгын ёһоор доройтолгоһоо гараха гэһэн һэдэлгэнүүд капитализмын зайлашагүй хуули ёһонуудые хубилгажа, тэрээнэй муу муухайе хэзээшье заһаруулжа шадахагүй гэжэ дүй дүршэл харуулна.

Харин социализмын оронуудай экономическа холбоо харилсаан тад ондоо зүйлдэ үндэһэлнэ. Үйлэдбэриин социалис арга ходоодо тогтууритай. Тэрээндэл адли социалис оронуудай гүрэн хоорондын экономическа харилсаан мүн лэ тогтууритай. Тэдэнэй хоорондо худалдаа наймаан саг үргэлжэ үргэдэнэ. Юһэдэхи табан жэлдэ СЭВ-эй гүрэнүүдтэй Советскэ Союзай бэелүүлдэг худалдаа наймаанай эрьесэ 77 миллиард түхэриг үлүүлхэ, ондоогоор хэлэхэдэ 1966-1970 онуудай худалдаа наймаанай хэмжээнтэй сасуулбал, 1,5 дахин дээшэлхэ байна. СЭВ-эй гэшүүн-оронууд түхэригые тоосооной үндэһэн, бултанай социалис валютна болгон хэрэглэжэ байхада, капиталис ажахыда улам ехэ бэрхэшээл ушаруулжа байгаа элдэб янзын валютна доройтолгоһоо бээе найдамтайгаар хамгаалланхай гэээшэ.

Социалис экономическа нэгэдэлгын комплексно программа 1971 оной июльдэ СЭВ-эй XXV сесси дээрэ абтаһан байгаа. Энээниие социалис оронууд хоёр үлүүтэй жэлэй туршада хамтаржа зохёоһон юм. Тус программа саашанхи экономическа холбоо харилсаае, аха дүүгэй ёһоной холбоо саашадань хүгжөөхэдэ айхабтар удха шанартай. Энэ шухалын шухала документ болбол социалис оронуудай экономическа харилсаанда тон ондоо шанартай шэнэ шатын бии болоһые харуулна гэжэ Советскэ Союз энээниие үндэрөөр сэгнэнэ. Энэ шатада СЭВ-эй гэшүүн-оронууд арадай ажахын ехэ ехэ асуудалнуудые хамгаараа шиидхэхын тулада научно-техническэ болон үйлэдбэриин арга боломжонуудаа үргэнөөр ашаглажа эхилбэ. СССР-эй арадай ажахые хүгжөөхэ юһэдэхи табан жэлэй түсэб социалис нэгэдэлгын комплексно программые бодото дээрэнь бэелүүлгэдэ манай ороной эдэбхитэйгээр хабаадалсаха шухала хэрэгтэй материальна үндэһэ һуури олгоно. Энэ нэгэдэлгэ хадаа тэрээндэ хабаадажа байгаа социалис орон бүхэндэшье, мүн энэ нүхэсэлдэ бүхыдэнь ехэ ашагтай байха юм.

Бүри СЭВ-эй гэшүүн-оронуудай 1971-1975 онуудай арадай ажахын түсэбүүдые тааралдуулжа байхаүедэ эдэ оронуудай нэгэдэлгэ тээшэ хүгжэхэ холбоо харилсаае бэхижүүлхэдэ ехэ удха шанартай томо хэмжээнүүд хараалагдаа һэн. Эдэ хэмжээнүүд ганса манай хоорондо хэгдэһэн удаан болзорой худалдаа наймаанай хэлсээнүүд дотор бэшэ, харин байгша табан жэлэй орон бүхэнэй түсэб дотор хараалагдаһан байха юм. «Дружба» гэдэг нефтепроводые үргэдхэхэ, мүн нефть, газ социалис оронуудта дамжуулха шэнэ соргонуудые табиха, атомна энергетикын талаар социалис оронуудай харилсаа үргэдхэхэ, СЭВ-эй гэшүүн-оронуудта улам ехээр эльгээдэг болохын тулада зарим янзын түүхэй эдүүдые үйлэдбэрилхэ шэнэ предприятинуудые СССР-тэ байгуулха тухай хэлсээнүүдые, мүн үйлэдбэри хамжуулха, тусхай шэглэлтэй болгохо тухай хэлсээнүүдые баталалга энээндэ ороно.

Комплексно программатай таарулдуулан, байгша табан жэлдэ энергетическэ бааза тухай шухала асуудалые шиидхэхын тулада энээниие хүсэһэн СЭВ-эй гэшүүн-оронуудай арга боломжые нэгэдхэхэ, мүн нефть, газ, целлюлозо, хара металлургиин хэрэгсэлнүүд, асбест, фосфорно үтэгжүүлгэ, тэрэшэлэн ехэ ашаа шэрэдэг ашаанай автомобиль, мүн контейнернүүд дотор ашаа шэрэхэ арга хэрэгсэлнүүдые, хүдөө ажахын хүдэлмэри оньһожоруулха арга хэрэгсэлнүүдые бүтээдэг болохо талаар нэмэжэ шэнэ предприятинуудые байгуулжа эхилхээр хараалагдана.

Манай түсэблэлгын, гадаадын худалдаа наймаанай, ажахын органууд социалис оронуудтай экономическа талаар харилсаха түхэл маяг, арга методуудые саашадань һайжаруулха, арадай ажахын түсэбүүдые тааралдуулха, СЭВ-эй гэшүүн-оронуудай дунда ажалаа зүб ёһоор хубаарилха хамтын хэмжээ ябуулгануудые бэлэдхэн бэелүүлхэ асуудалнуудта саг үргэлжэ анхаралаа хандуулжа байха зэргэтэй. Эдэ бүхы асуудалнууд арадай ажахын түсэбүүд дотор хараалагдажа байха ушартай. 15-20 жэлдэ хараалагдаһан комплексно программын хэмжээ ябуулганууды бэелүүлгэ манай партиин ойрын жэлнүүдтэшье, мүн саада саада жэлнүүдтэшье баримталха политикын хатуу хараа шугам мүн.

Шэнэ табан жэлдэ Советскэ Союз бидэнтэй тэгшэ эрхын, бэе бэеынгээ ашаг олзотой байхын үндэһөөр харилсаагаа үргэдхэхые хүсэжэ байгаа дэлхэйн бусад оронуудтайшье экономическа холбоо харилсаагаа үргэдхэхэ юм. Экономическа туһалалсалгын Соведэй шиидхэбэринүүдтэ, комплексно программада тэмдэглэгдэһэнэй ёһоор социалис экономическа нэгэдэлгэ элитэ сэхэ байжа, СЭВ-эй гэшүүн-оронуудай зүгһөө Ази, Африка болон Латиин Америкын хүгжэжэ байгаа оронуудтай, тэрэшэлэн промышленна талаар хүгжэнги капиталис оронуудтай экономическа холбоо харилсаа тогтоон хүгжөөхэ ябадалда ямар нэгэн һаад тойбо татахагүй байна.

Бидэнэр иимэ харилсаа холбоон тогтоогдохо ёһотой гэжэ тоолонобди. Юундэб гэхэдэ, мүнөөнэй научно-техническэ хубисхалай онсо өөрэ шэнжэнь уласхоорондын үргэн харилсаа холбоо тогтоолгые шухала болгоно. Тиигээдшье удаан саг соо байхаар хараалагдаһан тогтууритай экономическа холбоо харилсаан уласхоорондын политикын талаар, уласхоорондын хэдэн шухала асуудалнуудые шиидхэлгэдэ таатай зохид эрхэ байдал олгохо талаар айхабтар шухала удха шанартай байна бшуу.

Промышленностьдамнай тогтууритай захилнуудые саг үргэлжэ олгохо удаан болзорой хэлсээнүүдые хэдэг болоходомнай, баруунай оронуудтай манай харилсаха замда шэнэ арга боломжо олдобо. Советскэ Союзай байгаалиин баялигые ашаглалгатай холбоотой хэдэн экономическа асуудалнуудые зохёолон шиидхэхэ талаар, промышленна предприятинуудые байгуулха, шэнэ техническэ шиидхэбэринүүдые бэдэрэн олохо талаар гадаадын фирмэ, банкнуудтай али алиндаа ашаг туһатайгаар харилсаха тухай хөөрэлдөөн болохо байна. Иимэ холбоо харилсаа бэелүүлхын тулада тэрээндэ хабаадагшадай аша туһадань таарулдаһан элдэб янзын түхэл маяг оложо болохо гэжэ этигэдэгби.

Манай ехэ болоһон экономическа арга боломжые, мүн капиталис оронуудай экономическа арга боломжые дүүрэнээр ашаглахын тулада капиталис оронуудтай худалдаа наймаагаа ехэдхэхэ зорилгоор Советскэ Союз Франци, Финлянди, ФРГ, Итали, Канада, Япони, Швеци, Норвеги, Дани болон бусад промышленна капиталис оронуудтай худалдаа наймаанай, экономическа харилсаагаа улам бэхижүүлэн үргэлжэлүүлхээр бэлэн байна.

Мүн Америкын Холбоото Штадуудтайшье экономическа холбоогоо үргэдхэхөөр бэлэмди. Энэ холбоомнай мүнөө хүрэтэр тон багахан байһан ба манай хоёр ороной арга боломжодо оройдоошье таарадаггүй байгаа юм. Энэ ушар юун дээрэһээ болооб гэхэдэ, түбхын түрүүндэ Советскэ Союзтай хэгдэхэ худалдаа наймаанда хэдэн хэмэл хизаарлалтанууд оруулагдаһан байгаа гэжэ сэхэ хэлэхэ хэрэгтэй. Совет-америкын харилсаае хүгжөөхын тулада Холбоото Штадууд худалдаа наймаанай, мүнгэн сангай, судоходствын асуудалнуудаар Советскэ Союзые газаашалха һэдэлгэ гаргахаяа болихо ёһотой. Америкын промышленностиин продукци дэлхэйн дэлгүүр дээрэ бусад оронуудай продукцитай хэр тэнсэжэ байнаб, энээниинь Советскэ Союз Холбоото Штадуудтай наймаа эрхилхэдээ хараадаа абаха ушартай. Совет-америкын экономическа холбоо харилсаае үргэнөөр хүгжөөхэ арга боломжо бии гэжэ тоолонобди. Мүнөө үедэ энэ талаар ямар нэгэн һанамжа уридшалан хэлэхэнь эртэ байна. Юундэб гэхэдэ манай һайшаажа байгаа, Америкэтэй тус асуудалаар хэгдэхэ хэлсээ холбоон һаял эхилжэ байна бшуу.

Баруунай оронуудтай Советскэ Союзай экономическа харилсаагаа үргэдхэхэ шухала эрхэ нүхэсэл табан жэлэй түсэбтэ хараалагданхай. Тиихэдээ эд товарай эрьесын талаар хараалагдаһан ургалта холбоо бэелүүлхэ бодото арга боломжонуудай нэгэниинь лэ байха юм. Тэд энэ хадаа эгээл һайн, дээдэ захын арга боломжо гэжэ хэлэхээр бэшэ. Хэрбээ капиталис оронуудай өөһэдынь промышленна, худалдаа наймаанай ажал ябуулгашад манай оронтой экономическа холбоогоо үргэдхэхые оролдоо һаань, Советскэ Союз эдэ оронуудтай бүри ехэ худалдаа наймаа хэдэг болохо юм.

Советскэ Союз тушаа хэлэбэл, манай орон гадаадын экономическа холбоо харилсаагаа али бүхы талаар хүгжөөхэ хараа шугам шууд баримталха байна. Энэ шугам хадаа манай партиин, Совет гүрэнэй ленинскэ гадаадын политикын таһаршагүй нягта хубинь шуу.

***

Нүхэд депутадууд! Совет арад Коммунис партиин хүтэлбэри доро агууехэ илалтануудые түйлаа. Манай Эхэ орон коммунис байгуулалтын замаар, шэнэ ехэ түйлалтанууд тээшэ бата найдамтай[illegible] дабшана. Бидэнтэй хамта аха дүү социалис оронуудай арадууд [illegible]сана. Бидэниие бүхы дэлхэйн [illegible]шад талархан дэмжэнэ.

Табан жэлэй түсэб хадаа [illegible] партиин зохёоһон экономическа, социальна политикын бэелэл мүн. Табан жэлэй даалгабаринуудай бэелүүлэгдээд байхада, оронойнгоо экономическа арга боломжо [illegible] дээшэлжэ, ниитын социалис хэ[illegible] саануудые саашадань хүгжөө[illegible] туһа дүхэм болохо байна.

Байгша табан жэлдэ хото хүдөө[illegible]гэй хоорондо, бар хүсэнэй [illegible] ухаанай ажалай хоорондо бии [illegible] гаа нилээд ехэ илгаануудые [illegible] хэрэгтэ шэнэ алхам хэгдэхэ. Социалис демократи хэлбэришэгүй [illegible] сэхээр хүгжөөгдэхэ. Союзна республиканууд аха дүүгэй ёһоной харилсаа холбоон улам үргэдэн [illegible]жаха, СССР-эй бүхы арадуудай [illegible]ни барисаан улам бата болохо.

Юһэдэхи табан жэлэй түсэб һүр жабхаланта зорилгонууд арадай зоной зохёохы хүсые элсүүлжэ, ажахын хүтэлбэриие саашадань [illegible]рижуулхые эрижэ байна. Владимир Ильич Ленин бидэниие иигэжэ [illegible]гадаг: «Урдынгаа дүй дүршэлһөө олоһон арга шадабаряараа [illegible]лахагүй, харин **заатагүй урагшаа дабшаха, заабол урданайхиһаа түйлаха,** хүнгэншэг зорилгонууд заатагүй улам хүндэ хүшэр зорилгонуудта орохо. Энээнгүйгөөр ямаршье дэбжэлтэ болодоггүй, мүн социалис байгуулалтадашье дэбжэлтэ болохогүй» (зохеолн. гүйсэд [illegible] 37 т., 196 нюур).

Ленинскэ парти, Совет арад **заатагүй саашадаа дабшаха,** [illegible]доо, коммунис байгуулалтын [illegible]шье участогто **заатагүй ехые түйлахаар** эрид шиидэнхэй.

Арад зоноймнай шэн габьяа[illegible] ажалаар табан жэлэй даабаринууд дүүргэгдэхэ. Бүгэдэ арадай социалис мүрысөөн олон миллион ажалшадай зохёохы үүсхэл эдэбхие[illegible] даруулжа байһыень гэршэлнэ. Социалис мүрысөөнэй хүгжэлтэ[illegible] ний табан жэлнүүдэй бүхы [illegible] хэнь холбоотой. Тэрэ хадаа экономикые дэбжээхэ хүсэтэ зэбсэг, ажалдаа ушар һо мэдэжэ, коммунис хандабаһанай тодорхой бэелэл [illegible]. Москва, Ленинград болон бусад промышленна түбүүдэй, колхоз, совхозуудай, түрүү предприятинуудай коллективүүдэй зүгһөө табан жэлэй даалгабаринуудые бэелүүлхэ талаар абаһан уялганууд энээниие гэршэлнэ. Эдэ уялганууд хадаа зохёохы эдэбхи хэшээлэй, [illegible] ёһоор шэнэ үүсхэлгын гайхамшаг шэнэ жэшээнүүд мүн. Совет арад ленинскэ партиин XXIV съездэй гайхамшаг хараа бодолнуудые [illegible]то дээрэнь бэелүүлхын түлөө [illegible] рүү шангаар, [illegible] жабхалантаар, коммунис байгуулалтын [illegible] дээдэ зорилгонуудые бэелүүлхын түлөө харюусалгата гүнзэгыгөөр [illegible]дэрэн ажаллажа байна.

Танай үзэмжэдэ табигдаад байгаа табан жэлэй түсэб Верховно Соведэй батаһанай һүүлээр бүхы арадай ажаһайлалай, ажал ябуулгын хуули болохонь.

Парти болон арадай нэгэдэл, ленинэй үзэл суртална үнэн байгаа энэ манай хүсэнэй эшэ үндэһэн, [illegible]нэ илалтануудай нүхэсэл мүн. Манай партиин даабари болгошо юһэдэхи табан жэлэй түсэбые амжалтатайгаар дүүргэхын тулада Совет [illegible] бүхы шухала хэрэгтэй ажалые [illegible]лүүлхэ гэжэ энэ үндэр ендэрһээ мүнөөдэр бата найдамтайгаар мэдүүлжэ болохо.

(А. Н. Косыгинай элидхэл [illegible] анхаралтайгаар шагнагдажа, [illegible]мэ альга ташалгаар нэгэнтэ бэшэ угтагдаһан байна).

Хани барисаанай ба эб найрамдалай хэрэгэй аша туһада

Ниислэл хотын «Художественный» гэжэ кинотеатрта «Францитай үнэн зүрхэнэй уулзалга» гэһэн үнгэтэ ба баримтата фильм ноябриин 23-да түрүүшынхеэ харуулагдаба. Баримтата фильмүүдэй Түбэй студиин найруулан табиһан энэ шэнэ фильм КПСС-эй ЦК-гай Генеральна секретарь, СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй гэшүүн нүхэр Л. И. Брежневэй албанай хэрэгээр Францида айлшалалгада зорюулагданхай.

КПСС-эй XXIV съездын баталан абаһан эб найрамдалай программын агуухэ хүсые, Советскэ Союзай амгалан ёһоной гадаадын политикын аша үрые энэ фильм үнэншэмөөр, тодорхойгоор зураглан харуулна. Фильм түүхэтэ удха шанартай айлшалалгын гол шатанууд тухай хөөрэнэ.

«Францитай үнэн зүрхэнэй уулзалга» гэһэн фильмые режиссер Е. Вермишева, операторнууд А. Истомин, И. Филатов, И. Галин гэгшэд зохёогоо.

(ТАСС).

Хүдөөгэй багшанарай ехэ хуралдаан

КПСС-эй XXIV съездын шиидхэбэринүүдтэй тааралдуулан, хүдөөгэй һургуулинуудай урда табигдаһан зорилгонуудые хүдөөдэхи районуудай арадай гэгээрэлэй таһагуудые даагшанарай Бүхэсоюзна зүблөөндэ хабаадагшад зүбшэн хэлсэбэ. Зүблөөн ноябриин 23-да Москвада нээгдээ.

МНР-эй дипломатическа албанай 50 жэлэй ой

УЛААН-БААТАР. (ТАСС). МНР-эй дипломатическа албанай байгуулагдаһаар 50 жэлэй ойдо зорюулагдаһан баярай суглаан эндэ ноябриин 24-дэ болобо.

МНРП-гэй ЦК-гай, МНР-эй Арадай Ехэ Хуралай Президиумэй, Министрнүүдэй Соведэй дипломатическа албанай хүдэлмэрилэгшэдтэ хандаһан амаршалгын бэшэгые МНРП-гэй ЦК-гай Нэгэдэхи секретарь, МНР-эй Министрнүүдэй Соведэй Түрүүлэгшэ Ю. Цеденбал соносхобо.

Пролетарска интернационализмын сурталые, эб найрамдалай түлөө тэмсэлэй ленинскэ гол ёһонуудые арадууд, гүрэнүүд хоорондын хани барисаата харилсаа холбооe МНРП, Арадай правительство МНР-эй байгуулагдаһан сагһаа хойшо гадаадынгаа политикын үндэһэн болгоо юм гэжэ амаршалгын бэшэг соо онсолон тэмдэглэгдэнэ.

МНР-эй гадаадын хэрэгүүдэй министр Л. Ринчин баярай суглаан дээрэ элидхэл хээ.

ХИЛЫН Саанаһаа

РАДИО ТЕЛЕФОН ТЕЛЕГРАФ

БҮГЭДЭ НИИТЫН АНХАРАЛ ХАНДУУЛНА

Советскэ Союзай Коммунис партиин Центральна Комитедэй Пленум дэлхэйн олониитын гол анхарал хандуулна. Пленумэй хүдэлмэри тухай мэдээсэлнүүд, Пленумэй баталан абаһан тогтоолнууд хариин хэблэлэй хуудаһануудта элитэ ехэ һуури эзэлнэ. «Партиин XXIV съездһээ хойшонхи хугасаа соо КПСС-эй ЦК-гай уласхоорондын ажал ябуулга тухай» гэһэн КПСС-эй ЦК-гай Генеральна секретарь нүхэр Л. И. Брежневэй элидхэл тушаа абтаһан Пленумэй тогтоол илангаяа үргэнөөр зүбшэгдэнэ.

ВАРШАВА. КПСС-эй XXIV съездһээ хойшонхи хугасаа соо КПСС-эй ЦК-гай уласхоорондын ажал ябуулга тухай Пленумэй тогтоолые «Трибуна люду» газетэ сүмөөрнь тунхаглаа. Польшын бусад газетэнүүд энэ шухала документын гол удхые толилоо.

Уласхоорондын политикада онсо ехэ нүлөө үзүүлдэг тон шухала хүсэн ба баримта хадаа дэлхэйн социалис оронуудай нэгэдэл, тэдэнэй сэхэ шууд ябуулжа байгаа эб найрамдалай политика мүн.

КПСС-эй Пленумэй хүдэлмэриин дүүрэһэн тухай мэдээсэлтэй хамта эдэ үгэнүүдые «Трибуна люду» газетэдэ гаршаг болгон ниитэлээ.

БЕРЛИН. «КПСС-эй Центральна Комитет уласхоорондын политикын тон шухала асуудалнуудые зүбшэбэ», «КПСС-эй ЦК-гай Пленум СССР-эй гадаадын политикада үндэр сэгнэлтэ үгэбэ». «Табан жэлэй түсэбэй проект һайшаагдаба». Иимэнүүд юрэнхы гаршагууд доро ГДР-эй газетэнүүд Пленум тухай материалнуудые толилоо.

СОФИ. «Амгалан ёһоной совет политикын амжалта», «Гадаадын политикын сэхэ шууд ленинскэ хараа шугам» гэһэн томонууд гаршагууд доро Болгариин газетэнүүд эхин нюурнуудтаа КПСС-эй ЦК-гай Генеральна секретарь Л. И. Брежневэй элидхэл тушаа абтаһан КПСС-эй ЦК-гай Пленумэй тогтоолые тунхаглаа.

ПАРИЖ. «Европодохи шахардуу байдал һуларуулга, амгалан ёһоор зэргэ оршон байлгын ба аша үрэтэй харилсаа холбоонай политикые Европын гүрэнүүдэй бодото хэрэгүүд дээрээ нэбтэрүүлгэ хадаа мүнөөнэй уласхоорондын харилсаанай гол асуудалнуудай нэгэн болонхой»,— гэжэ КПСС-эй ЦК-гай Пленумэй уласхоорондын асуудалаар баталан абаһан тогтоолой гол удхые толилхо зуураа, «Юманите» газетэ онсолон тэмдэглэнэ.

РИМ. КПСС-эй ЦК-гай Пленумэй хүдэлмэри тушаа Италиин газетэнүүд мэдээсэлнүүдые толилхо зуураа, Пленум дээрэ зүбшэгдэһэн асуудалнуудай ба баталан абаһан тогтоолнуудай гүнзэгы удха шанартайе онсолон тэмдэглэнэ. «Советскэ Союзай сэхэ шууд ябуулжа байгаа амгалан ёһоной политика, дэлхэйн хэрэгүүдтэ СССР-эй дүүргэдэг онсо шухала үүргэ хадаа социализмын ороной нэрэ хүндын ургалтые хангаа гэжэ «Унита» тэмдэглэнэ.

Зүүн Пакистанда байлдануud болоно

ДЕЛИ. (ТАСС). Буһалгаалан бодоһон «Мукти Бахини» гэжэ армиин партизанууд Пакистанай саг үргэлжын армиин сэрэгүүдтэй Зүүн Пакистанай элдэб районуудта байлдаануудые хэнэ гэжэ Бүхэиндиин радио мэдээсэнэ. Джессор ба Рангпур хотонуудай районууд шадар илангаяа шанга тулалдаанууд болоо. Зүүн Бенгалиие сүлөөлхын түлөө тэмсэжэ байгаа буһалгаалан бодоһон хүсэнүүд Силхет округой дотоодын районууд руу амжалтатайгаар дабшажа ябана гэжэ мэдээсэгдэнэ. Джессор ба Куштиа округуудай нилээд ехэ хэмжээтэй газар нютагуудые Пакистанай армиин частьнууд хинахаяа болижо байна гэжэ радио дамжуулаа.

ДЕЛИ. (ТАСС). Индиин сэрэгүүд Зүүн Пакистанай гүрэнэй хилые эбдэбэ гэһэн Пакистанай талын тараажа байгаа мэдээнүүдые ямаршье үндэһэгүй гээд, Аллахабад хотодо үгэ хэлэхэ зуураа Индиин оборонын министр Джагдживан Рам үшөө дахин баталаа.

ИНДИРА ГАНДИИН МЭДҮҮЛГЭ

ДЕЛИ. (ТАСС). Индостанай хахад арал дээрэхи байдалые шахардуу болгохо, Пакистантай хёморолдохо гэжэ Инди хэзээшье эрмэлзэдэг байгаагүй юм гээд Индиин парламентын арадай палатада үгэ хэлэхэ зуураа, премьер-министр Индира Ганди мэдүүлээ. Пакистанай талын онсо байдал соносхоошье һаа, бидэ тиимэрхүү алхам хээд орхихоёо байнагүйбди. Хэрбээ Пакистанай талаһаа эзэрхэг түримхэй ябуулгануудай үргэлжэлүүлэгдээ һаа, онсо байдал соносхохо баатай болохобди гэжэ Индира Ганди заагаа.

Артиллериин буудалгануудаар далда хэжэ, Пакистанай хуягта сэрэгүүд Индиин газар нютагууд руу ноябриин 21-дэ нэбтэржэ ороод, Индиин талын бэхилэлтэнүүдтэ аюул тохёолдуулаа гэжэ Индира Ганди мэдээсэбэ. Һүүлэй[illegible]һэн тулалдаанай үедэ Пакистанай талын 13 танк үгы хэгдээ гээд премьер-министр хэлээ.

Энэ болоһон зэбсэгтэ тулалдаанда мүн Индиин агаарай сэрэгэй хүсэнүүдэй самолёдуудай Пакистанай гурбан истребитель унагааһан ушар хадаа нютагай шэнжэтэй байлдаан мүн гээд Индира Ганди тэмдэглээ.

Пакистанай партизанууд добтолно

ДЕЛИ. (ТАСС). «Мукти Бахини» гэжэ эсэргүүсэн бодогшодой армиин партизанууд Зүүн Пакистанай элдэб районуудта Пакистанай армитай шанга тулалдаануудые хэжэ байна гэжэ Индиин газетэнүүд мэдээсэнэ. Кхулна, Джессор ба Силхет гэжэ районууд шадар эсэргүүсэн бодогшод илангаяа эдэбхитэй тэмсэл хэнэ гээд «Нэшнл геральд» газетэ мэдээсэнэ. Тэдэнэр Пакистанай армиин сэрэгүүдтэ ба техникэдэ горитой гээлтэ хорооло[illegible]нуудые ушаруулна гээд «Мукти Бахини» газетэ бэшэнэ. Жэшээлхэдэ, Мехерпурай (Джессор округ) оршондо болоһон байлдаануудай үедэ Пакистанай сэрэгүүдэй хэдэн танкнууд үгы хэгдээ. Партизанууд Куштиа ба Джессор округуудай хэдэн районуудые сүлөөлөө.

Редактор Ц. Ц. ЦИБУДЕЕВ.

Н-04620. Заказ № 111[illegible]